

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

Civilni aktivizam studenata diplomskih studija društvenih fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu

Studentica: Blanka Magdić

Mentorica: dr. sc. Jasmina Božić, doc.

Komentor: dr. sc. Krešimir Kufrin, izv. prof.

Zagreb, veljača 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD - Civilno društvo i građanski aktivizam	2
2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI OKVIR ISTRAŽIVANJA	4
2.1. Definicija civilnog aktivizma	4
2.2. Tipologije civilnog aktivizma.....	5
2.3. Civilno društvo i aktivizam u Hrvatskoj.....	9
2.3.1. Civilni aktivizam i mladi u Hrvatskoj.....	11
2.3.1. Specifičnosti studentske populacije	12
2.4. Civilno društvo i visoko obrazovanje.....	14
3. CILJEVI I SVRHA ISTRAŽIVANJA.....	16
4. KONCEPTUALNA SHEMA	16
5. HIPOTEZE	18
6. METODOLOGIJA	20
6.1. Uzorak i način prikupljanja podataka	20
6.2. Instrument – varijable i način operacionalizacije	21
7. REZULTATI I RASPRAVA	24
7.1. Socio-demografske karakteristike ispitanika.....	24
7.2. Obilježja civilnog angažmana studenata društvenih studija.....	26
7.3. Provjera hipoteza	35
7.4. Razlozi volontiranja.....	43
7.5. Razlozi neuključenosti u volontiranje	47
7.6. Fakultetsko okružje.....	52
8. ZAKLJUČAK	52
9. POPIS LITERATURE	58
PRILOZI.....	61
SAŽETAK.....	78

1. UVOD - Civilno društvo i građanski aktivizam

Civilno se društvo u javnosti vrlo često ističe kao važna komponenta u funkcioniranju modernog demokratskog društva, a uključenost građana u relevantne društveno-političke procese u vidu tzv. građanskog aktivizma smatra se ključnim indikatorom vitalne demokracije. Civilno društvo je, općenito govoreći, sfera društvene interakcije između države, tržišta i obitelji u kojem građani imaju aktivnu ulogu i putem koje oblikuju društvo. Upotreba toga pojma posljednjih se nekoliko desetljeća značajno proširila u društvenim znanostima, posebice u sociologiji i politologiji, dok sama ideja civilnog društva ima dugu tradiciju u zapadnoj političkoj misli te je proizvod specifičnog povijesnog razvoja i društveno-političkih prilika (Seligman, 1992).

Svojevrsni začetak ideje civilnog društva nalazimo već kod Aristotela koji govori o *politike koinonia* pod čime podrazumijeva *javnu etičko-političku zajednicu slobodnih jednakih građana pod zakonski definiranim sustavom pravila* (Cohen i Arato, 1992:84). Aristotelova *politike koinonia* nije dopuštala razlikovanje između države i društva. Ta *koinonia* (hrv. društvo, zajednica) bila je jedna od mnogih zajednica, ali je ujedno predstavljala i sveobuhvatni društveni sustav. Ona je predstavljala *jedinstveni kolektiv, ujedinjenu organizaciju sa skupom ciljeva koji proizlaze iz zajedničkog ethosa* (Cohen i Arato, 1992:85). Kasnije se razumijevanje odnosa države i društva te značenje civilnoga društva mijenjalo kroz povijest, a na razvoj moderne ideje civilnog društva značajan je utjecaj imao francuski mislilac Alexis de Tocqueville. On razlikuje civilno društvo, političko društvo i državu. Civilno društvo definira kao *društvena udruženja koja presijecaju klasne odnose, poput susjedskih grupa, mreža uzajamne pomoći ili lokalnih struktura koje pružaju kolektivne usluge, ono je posrednik između države i građana, čuva građane od pretjeranog širenja moći države, od rizika administrativne centralizacije i despotizma*. S druge strane, političko društvo se odnosi na *prostor u kojem se odvija obrana autonomije pojedinih skupina i artikuliraju se sukobi među njima i u kojem se javljaju rasprave oko kolektivnih izbora* (Cohen i Arato, 1992:38). Pritom se civilno i političko društvo, prema Tocquevilleu, ne mogu reducirati jedno na drugo.

Danas se civilno i političko društvo isprepliću i u mnogim je slučajevima teško te dvije sfere razlikovati. Osim što ima ulogu zaštite od moći države, civilno društvo sve češće preuzima i javne usluge koje država prestaje ili više ne uspijeva pružati i svojevrsni je korektiv državnim institucijama, osobito kada su one slabe i nedjelotvorne. Takve društvene promjene stavljaju pred građane i civilno društvo velik izazov. To je naročito vidljivo u aktualnom društvenom kontekstu gospodarske recesije u kojem se dio socijalnih usluga sve više prebacuje

na građane i u kojem civilno društvo sve više ima ulogu stvaranja mreža solidarnosti među građanima.

Uzimajući u obzir ulogu aktivizma građana u suvremenim društvima kao i nastojanja suvremenih sveučilišta oko povezivanja s lokalnom zajednicom i gospodarskom sferom preko civilnog sektora, oslanjajući se na postojeća istraživanja volontiranja i civilnog angažmana u Hrvatskoj i svijetu, cilj je ovoga rada istražiti karakteristike građanskog aktivizma studenata društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te ispitati ozračje na fakultetima u pogledu civilnog angažmana.

2. TEORIJSKO-KONCEPTUALNI OKVIR ISTRAŽIVANJA

U ovom ćemo dijelu definirati predmet mjerenja i osnovne koncepte rada te dati kratki prikaz tipologija civilnog aktivizma koje se koriste u recentnim istraživanjima. Osvrnut ćemo se na značajke civilnog društva i aktivizma u Hrvatskoj kao i na istraživanja koja su dosad kod nas provedena, a koja se tiču pojedinih oblika građanske participacije i stavova o civilnom sektoru. Obratit ćemo posebnu pozornost na položaj mladih u Hrvatskoj i pitanje njihovog društvenog angažmana kao i na temu odnosa civilnog sektora i visokog obrazovanja.

2.1. Definicija civilnog aktivizma

U literaturi postoji velik broj definicija civilnog društva koje ističu njegove različite aspekte. Iako postoje brojna neslaganja, većini definicija je zajedničko da uključuju različite organizacije civilnog društva koje se nazivaju dobrovoljačkim, neovisnim, neprofitnim, nevladinim sektorom, a kojima je zajednička osnova sloboda udruživanja i djelovanje za opće dobro (Bežovan, 2005:17). Prema Barberu (1998) civilno društvo je slobodno područje udruživanja te ima posredničku ulogu između pojedinca i države (Bežovan, 2005:16).

Uz civilno društvo obično se veže i pojam građanskog ili civilnog aktivizma¹ koji podrazumijeva društvene norme, organizacije i djelovanja koja omogućuju veću uključenost građana u javne politike i donošenje odluka. To uključuje pristup građanskim udrugama, sudjelovanje u medijima i sredstva za sudjelovanje u građanskim aktivnostima kao što su nenasilne demonstracije ili peticije. Građanski je aktivizam važan kako bi se osiguralo da javne institucije funkcioniraju na odgovoran i transparentan način, uz mogućnost zastupljenosti i sudjelovanja svih građana, što je za zdravo demokratsko društvo neophodno.

Iz navedene je definicije vidljivo je da pojam građanskog aktivizma uključuje širok raspon djelovanja i ponašanja koja nadilaze aktivnost i članstvo u udrugama civilnog društva, to jest on se odnosi ponajprije na ponašanje pojedinaca koje je velikim dijelom vezano uz djelovanje civilnih udruga i organizacija, no može uključivati i individualne akcije nevezane za bilo kakva udruženja. Osim toga, taj pojam može uključivati i različite oblike političkog djelovanja poput članstva i volontiranja u političkim strankama te izborne aktivnosti.

Tu dolazimo do važnog pitanja s kojima se suočavaju istraživači koji se bave problematikom građanskog aktivizma - pitanjem određenja pojma građanskog aktivizma, odnosno koja sve ponašanja građanski aktivizam uključuje te kakav je odnos između građanskog/civilnog i političkog aktivizma građana i srodnih pojmova poput civilne

¹ <http://www.indsocdev.org/civic-activism.html>

uključenosti (*civic involvement*), civilne participacije (*civic participation*) i civilnog angažmana (*civic engagement*). Pojedini autori ove nazive koriste kao istoznačnice, kod nekih autora postoje nijanse u značenjima, dok ih neki, kako ćemo vidjeti, međusobno jasno razlikuju.²

2.2. Tipologije civilnog aktivizma

Pitanjem možemo li civilni aktivizam smatrati političkim ponašanjem ili je ono apolitično bavili su se Jenkins i suradnici (2003). Autori razlikuju izbornu (*electoral activity*) od političke aktivnosti građana. Svaka izborna aktivnost predstavlja ujedno i političku, no potonja uključuje mnogo više od samog izbora političkih predstavnika. Civilna je pak angažiranost velikim dijelom lišena političkih implikacija. Ona može biti vrlo politička, u potpunosti nepolitička i bilo što između toga (Fiorina, 2002 u: Jenkins i sur., 2003). Autori definiraju civilni aktivizam kao organiziranu dobrovoljnu aktivnost usredotočenu na rješavanje problema i pomaganje drugima. Moguće je, tvrde autori, da se takva aktivnost u nekim slučajevima podudara s političkom sferom, primjerice kada se ciljevi civilnih organizacija poklapaju s političkim ciljevima, kada objekti aktivnosti uključuju javni sektor ili kada organizacije eksplicitno koriste politička sredstva kako bi postigle svoje ciljeve (Jenkins i sur. 2003). Jenkins i suradnici, kako vidimo, u definiciju civilnog aktivizma ubrajaju samo *organiziranu* dobrovoljnu aktivnost što isključuje posve individualizirana djelovanja građana poput kontaktiranja javnih službenika i predstavnika vlasti, doniranja i slično, a koja sasvim sigurno čine važne pokazatelje građanskog angažmana.

Upućujući kritiku Putnamovom širokom i ponešto nepreciznom poimanju civilnog angažmana, Ekman i Amnå (2009) predlažu detaljnu tipologiju kojom bi se uklonile postojeće konfuzije i neodređenosti oko samog pojma. U dosadašnjoj se literaturi o civilnom angažmanu pod tim pojmom uglavnom podrazumijevalo glasovanje, članstvo u političkim strankama kao i čitanje novina i raspravljanje o politici s članovima obitelji. Temeljna podjela koju navedeni autori predlažu jest ona na manifestnu i latentnu političku participaciju te neparticipaciju koja može biti aktivna i pasivna. Pod manifestnom participacijom smatraju formalnu političku participaciju (glasovanje, kontaktiranje političkih predstavnika, doniranje političkim strankama i sl.) te aktivizam (legalni i ilegalni). Civilna participacija predstavlja latentni oblik političke participacije stoga što pretpostavlja angažiranost građana u društvu na različite načine koji nisu formalno povezani s političkom domenom. Autori ističu kako to ne mora podrazumijevati da su oni koji participiraju u politici nužno i aktivno civilno angažirani već smatraju da je to područje

² U našem smo radu pojmove *građanski/civilni aktivizam* i *civilni angažman* uzeli kao istoznačnice.

koje je potrebno još empirijski ispitati. Ipak, mišljenja smo da pojedini oblici civilne participacije iz navedene tipologije poput davanja u dobrotvorne svrhe, recikliranja, dobrovoljnog rada za neku vjersku zajednicu (kao i neki drugi oblici civilne participacije koji nisu navedeni u tipologiji) ne moraju ni na koji način biti politički motivirani ili povezani s političkom sferom djelovanja te bi bilo bolje smatrati ih samostojnim oblikom društvenog aktivizma, a ne tek pukim latentnim oblikom političke participacije. Unutar civilne participacije Ekman i Amnå također razlikuju civilni angažman (*civil engagement*) i društvenu uključenost (*social involvement*). Civilni angažman odnosi se na aktivnosti običnih građana koje su usmjerene k tomu da utječu na društvene okolnosti koje su od važnosti za druge ljude (izvan kruga obitelji i prijatelja), a uključuje primjerice volontiranje, davanje novca u dobrotvorne svrhe i slično (Tablica 1). S druge strane, društvena uključenost se odnosi na zainteresiranost i pozornost koju pojedinac pridaje društvenim i političkim pitanjima i na neki način prethodi bilo kakvom civilnom ili političkom angažmanu. Autori primjećuju i da se, kao empirijski fenomeni, uključenost i angažman različito mjere, uključenost pomoću varijabli koje se odnose na interes ispitanika za društvena i politička pitanja i na percepciju ispitanika o važnosti politike, dok se angažman mjeri samoiskazanim aktivnostima u sferi civilnog društva.

Tablica 1. Tipologija oblika neparticipacije, civilne i političke participacije (Ekman i Amna⁸, 2009)

	Neparticipacija (neuključenost)		Civilna participacija (latentno-politička)		Politička participacija (manifestna)	
	Aktivni oblik (antipolitički)	Pasivni oblik (apolitički)	Društvena uključenost (pozornost)	Civilni angažman (djelovanje)	Formalno politička participacija	Aktivizam (izvanparlamentarna politička participacija)
Individualni oblici	Neglasovanje Aktivno izbjegavanje čitanja novina ili gledanja televizije kada je riječ o političkim pitanjima Odbijanje razgovora o politici Percipiranje politike kao odbojne Političko nezadovoljstvo	Neglasovanje Percipiranje politike kao nezanimljive i nevažne Politička pasivnost	Zanimanje za politiku i društvo Percipiranje politike kao važne	Pisanje uredniku Davanje novca u dobrotvorne svrhe Raspravljanje o politici i društvenim pitanjima s prijateljima ili preko interneta Čitanje novina i gledanje TV kada se radi o političkim pitanjima Recikliranje	Glasovanje na izborima i referendumima Namjerno neglasovanje ili prazno glasovanje Kontaktiranje političkih predstavnika ili javnih službenika Kandidiranje za ili obnašanje javne dužnosti	Legalni protesti i akcije Bojkotiranje, buycoting ili politička potrošnja Potpisivanje peticija Dijeljenje političkih letaka
	Kolektivni oblici	Namjerno nepolitički način života, npr. hedonizam, konzumerizam U ekstremnim slučajevima: slučajna djela nepolitičkog nasilja (nerede) koja su odraz frustracije, otuđenosti ili socijalne isključenosti	<i>Nereflektirajući</i> nepolitički životni stil	Pripadnost grupi s društvenim ciljem Identificiranje s određenom ideologijom i/ili strankom Životni stil povezan s uključenostu: glazba, grupni identitet, odjevanje itd. (npr. veganstvo, desna skinhead scena, lijeva anarho-punk scena)	Volontiranje u području socijalnog rada, npr. pomaganje u skloništu za žene ili pomaganje beskućnicima Dobrotvorni rad ili rad u vjerskim zajednicama Djelovanje u organizacijama lokalne zajednice	Uključenost u nove društvene pokrete ili forume Demonstriranje, sudjelovanje u štrajkovima prosvjedima i drugim akcijama (npr. ulični festivali s određenim političkim programom)

Nešto jednostavniju tipologiju nalazimo u istraživanju CIRCLE-a (*The Center for Information & Research on Civic Learning & Engagement*) kojeg su Keeter i suradnici (2002) proveli pod nazivom *The Civic and Political Health of the Nation*, a u kojem su na temelju devetnaest indikatora mjerili civilni angažman građana Sjedinjenih američkih država. Ti se indikatori kreću od glasovanja i potpisivanja peticija do volonterskih aktivnosti, a sam pojam civilnog angažmana koriste kao krovni pojam unutar kojeg razlikuju civilne, izborne i političke aktivnosti (Tablica 2).

Tablica 2. Tipologija civilnog angažmana (Keeter i sur. (2002))

CIVILNI ANGAŽMAN		
Civilne aktivnosti	Izborne aktivnosti	Aktivnosti <i>političkog glasa</i>
Rješavanje problema u zajednici Volontiranje za nevladinu organizaciju Aktivno članstvo u udruzi/organizaciji Sudjelovanje u javnim okupljanjima, paradama i sl. Doniranje u dobrotvorne svrhe	Registracija za glasovanje Glasovanje Uvjeravanje drugih Nošenje bedževa, natpisa Sudjelovanje u kampanji Volontiranje za kandidata ili političku stranku	Kontaktiranje službenika Kontaktiranje tiskanih medija Kontaktiranje elektronskih medija Prosvjedovanje Bojkotiranje proizvoda Kupovanje proizvoda Potpisivanje peticija <i>Canvassing</i> ³

Donekle sličnu tipologiju navedenoj koja je predložena u istraživanju CIRCLE-a nalazimo i kod Pattie i suradnika (2003) koji su u svom istraživanju civilnog aktivizma *Citizenship and Civic Engagement: Attitudes and Behaviour in Britain* primjenom faktorske analize došli do tri dimenzije civilnog aktivizma koje su nazvali individualne aktivnosti, kolektivne aktivnosti i aktivnosti tipa kontakata (Tablica 3).

Iako opseg ovog rada ne dopušta opširnije bavljenje tipologijom civilnog aktivizma, već je iz ovog kratkog pregleda moguće uočiti širinu i kompleksnost koncepta civilnog aktivizma, različitost kriterija prema kojima se oblici aktivizma mogu razvrstati, ali i utjecaj kulture tipične oblike civilnog angažmana u nekom društvu.

³ Engleski pojam *canvassing* odnosi se na organizirano uspostavljanje izravnog kontakta s ciljanom skupinom (npr. s biračima tijekom političke kampanje). Obično se odvija posjećivanjem ciljane skupine od vrata do vrata ili telefonskim kontaktiranjem. Cilj je takvog djelovanja stjecanje informacija o ciljanoj skupini i njihovim stavovima o određenim temama, stjecanje podrške ciljane skupine i slično.

U našem ćemo radu *civilni aktivizam* definirati kao aktivnosti građana koje predstavljaju veću uključenost građana u javne politike i donošenje odluka, a koje uključuju članstvo u građanskim udrugama i neprofitnim organizacijama, volontiranje, sudjelovanje u medijima te u građanskim aktivnostima kao što su nenasilne demonstracije ili peticije te pojedinačno djelovanje poput bojkotiranja proizvoda i kontaktiranja predstavnika različitih institucija.

Budući da ćemo u istraživanju među različitim oblicima civilnog angažmana osobitu pozornost posvetiti *volontiranju*, ovdje ćemo ga definirati kao bilo koju aktivnost u kojoj se vrijeme besplatno daje u korist druge osobe, grupe ili neke druge svrhe, izvan obitelji pojedinca koji volontira (Wilson, 2000 u: Tansey, 2013), a obično putem ili posredstvom neke organizacije.

Tablica 3. Tipovi civilnog aktivizma (Pattie i sur., 2003)

TIPOLOGIJA CIVILNOG AKTIVIZMA		
Individualne aktivnosti	Kolektivne aktivnosti	Aktivnosti topa kontakata
Doniranje novca organizaciji	Sudjelovanje u javnim prosvjedima	Kontaktiranje javnih službenika
Bojkotiranje proizvoda	Posjećivanje političkih okupljanja	Kontaktiranje političara
Kupovanje proizvoda	Sudjelovanje u ilegalnim prosvjedima	Kontaktiranje medija
Potpisivanje peticija	Formiranje grupe	Kontaktiranje organizacija
Prikupljanje novca		Kontaktiranje zastupnika
Glasanje na lokalnim izborima		
Nošenje bedževa		

2.3. Civilno društvo i aktivizam u Hrvatskoj

U Hrvatskoj civilno društvo ima tradiciju, no politička klima tijekom 20. stoljeća onemogućavala je djelovanje i slobodan razvoj civilnog društva što je imalo utjecaj na mentalitet građana i njihovu nesklonost civilnom udruživanju (Bežovan i sur., 2005). Prema izvještaju USAID-a iz 2011. godine, civilni je aktivizam u Hrvatskoj u porastu, povećava se broj udruga, građani se više uključuju u događaje koje organiziraju nevladine udruge, a predstavnici nevladinih organizacija redovito sudjeluju u parlamentarnim odborima za ljudska prava, prevenciju korupcije, zaštitu okolišta, mlade i dr. Ipak, neki od problema su i dalje prisutni poput koncentracije udruga i organizacija u velikim gradovima, njihova slaba umreženost te politička podijeljenost među njima (Mendeš, 2006:282).

U istraživanju javnog mnijenja *Stavovi javnosti o nevladinim organizacijama* koje su Franc i suradnici s Instituta Ivo Pilar proveli 2007. godine na reprezentativnom uzorku od 1000 ispitanika pokazalo se da je relativno malen udio hrvatskih građana uključen u rad neke od nevladinih udruga iako općenito imaju pozitivan stav o nevladinim organizacijama. Na pitanje jesu li članovi neke udruge (nevladine organizacije) 90,3% ispitanika je odgovorilo da nisu članovi niti jedne udruge, dok 8,2% ispitanika odgovorilo da jesu članovi neke udruge (bilo aktivni ili pasivni) (Franc i Šakić, 2007). Također je istraživanjem utvrđeno da pozitivnije stavove o nevladinim organizacijama u pravilu imaju mladi i osobe srednje dobi, obrazovaniji, urbaniziraniji, oni višeg ekonomskog statusa, lijeve (ili lijeve i središnje) političke orijentacije (Franc i Šakić, 2007).

U sklopu istog projekta Franc i suradnici su 2007. godine objavili rad pod nazivom *Građanski aktivizam u Hrvatskoj*. Oslanjajući se na istraživanje Pettie i suradnika (2003), osnovna je hipoteza rada da kod hrvatskih građana postoje tri tipa aktivizma: individualni, kolektivni i aktivizam tipa kontakata. Međutim, zaključak je autora kako zbog niske razine građanske aktivnosti (barem do 2007. g., op. a.) nije moguće empirijski utvrditi različite tipove građanskog aktivizma u Hrvatskoj (Franc i sur., 2007).

U istraživanju *Javno mnijenje: Vidljivost i javna percepcija organizacija civilnog društva u Republici Hrvatskoj 2012*. (Franc i suradnici, 2012) provedenom na reprezentativnom uzorku od 1004 ispitanika, na pitanje da navedu udruge koje znaju 65,9% ispitanika navelo je barem jednu udruhu, pri čemu je oko 10% ispitanika navelo tri ili više udruga, iako većina onih koji su naveli neku udruhu nije znala točan naziv udruge već su navodili opće nazive udruga (npr. udruha umirovljenika, udruha branitelja i sl.) ili područje kojim se udruha bavi (npr. nadzor izbora, zaštita i promicanje ženskih prava i pomoć ženama, zaštita okoliša i sl.). Od udruga kojima su ispitanici znali točne nazive, najčešće su navođeni GONG (10,3%) i B.a.B.e (4,3%). Najveće razlike u poznavanju udruga među ispitanicima utvrđene su s obzirom na stupanj obrazovanja, dok je značajno više onih koji ne navode ni jednu konkretnu udruhu ili opći naziv udruha među ženama, osobama starijim od 60 godina, osoba najnižeg stupnja obrazovanja i najnižih prihoda, umirovljenicima, onima kojima je vjera važna te onima koji su se pozicionirali desno ili središnje s obzirom na političku orijentaciju (Franc i sur., 2012). U usporedbi s istraživanjem iz 2007. (Franc i Šakić, 2007) uočen je zamjetan porast članstva u nevladinim organizacijama - 2007. godine se 8,2% ispitanika izjasnilo članovima nevladinih organizacija, a 2012. 19,2% ispitanika. Pritom je među članovima više muškaraca nego žena, osoba sa završenom visokom ili višom školom te onih s višim primanjima.

2.3.1. Civilni aktivizam i mladi u Hrvatskoj

Kada govorimo o civilnom angažmanu u Hrvatskoj, od osobite je važnosti pitanje angažmana mladih. Mladi, naime, predstavljaju važan resurs za opstanak i razvoj društva, no istovremeno su i jedna od dobnih skupina u populaciji koja je ponajviše pogođena društvenim procesima i promjenama poput globalizacije, tranzicije i gospodarskih kriza koje se trenutno događaju, kao i promjenama povezanim uz ulazak u Europsku uniju (Ilišin i Radin, 2007). Kako navode Ilišin i Radin, mlade u Hrvatskoj danas obilježava fenomen produljene mladosti koji podrazumijeva sve dulje trajanje institucionaliziranog obrazovanja, neizvjesne mogućnosti zapošljavanja, otežano socioekonomsko osamostaljivanje, odlaganje zasnivanja vlastite obitelji i nedostatno uključivanje u procese društvenog (političkog) odlučivanja. Takav trend ima za posljedicu usporeno integriranje mladih u društvo te zadržavanje mladih u zavisnom položaju spram starijih. Osim toga, mladi se u tranzicijskom društvu suočavaju s problemima neodgovarajućih zahtjeva tržišta rada, nezaposlenosti ili zapošljavanja na neodgovarajućim i privremenim poslovima nakon dugotrajnog obrazovanja. Zbog takve situacije mladi nisu zainteresirani za društveno uključivanje i građanski i politički angažman te su skloniji otići u inozemstvo u potrazi za boljim i sigurnijim uvjetima rada ili za daljnjim obrazovanjem (Ilišin, 2007a).

Rezultati istraživanja koje je 2004. proveo Institut za društvena istraživanja Zagreb⁴ na uzorku od 2000 ispitanika u dobi od navršene 15. do navršene 29. godine života, pokazuju da mladi kao najveći problem u Hrvatskoj percipiraju nizak životni standard, nedostatak životne perspektive i nezaposlenost, dok se nedostatak interesa za društvena i politička zbivanja te nedovoljno sudjelovanje mladih u društvenim i političkim poslovima te masovni odlazak mladih stručnjaka u druge zemlje nalaze na dnu ljestvice najvažnijih problema mladih u Hrvatskoj (Ilišin, 2007a:59). Takvi rezultati ukazuju na određenu pasivnost i pesimizam po pitanju mogućnosti mladih da svojim javnim angažmanom utječu na pozitivne promjene u društvu. Što se tiče načina provođenja slobodnog vremena, mladi su najviše usmjereni na aktivnosti koje se tiču zabave i razonode (gledanje televizije, druženje, izlasci), zatim na obavljanje kućnih poslova, slušanje glazbe, čitanje i slično, a znatno manje na zahtjevnije aktivnosti, posebice one koje traže i vrijeme i intelektualni angažman. Tako mladi u slobodno vrijeme rijetko sudjeluju u aktivnostima poput bavljenja političkim, humanitarnim i volonterskim radom, posjećivanja tribina ili bavljenja honorarnim radom. Malobrojni pak mladi

⁴ Riječ je o istraživanju koje je provedeno u sklopu projekta *Mladi i europski integracijski procesi* (2002.-2005.), a čiji su rezultati prikazani u knjigama *Mladi hrvatske i europska integracija* (Vlasta Ilišin, ur., 2005) i *Mladi: problem ili resurs* (Vlasta Ilišin i Furio Radin, ur., 2007).

koji se bave navedenim aktivnostima ne daju sliku neke prepoznatljive skupine, a jedan od razloga za takav rezultat je, navodi Ilišin, upravo njihova malobrojnost (Ilišin, 2007b:191).

Istraživanje *Društveni položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije* koje je također proveo IDIZ 2006. godine obuhvatilo je uzorak od 1500 mladih od 15 do 29 godina života, a rezultati o civilnom angažmanu mladih Zagrebačke županije pokazali su da mladi većinom nisu osobno angažirani oko rješavanja problema lokalne zajednice (74,3%). 40,4% ispitanika je spremno na uključivanje u volonterski rad u lokalnoj zajednici, isto toliko ih ne zna bi li se uključilo u volonterski rad, a 19,2% njih nije spremno na uključivanje u takvu vrstu aktivnosti. Mladi koji su spremni na volonterski rad u lokalnoj zajednici uglavnom su religiozni, djevojke i oni koji su inače spremni na rad u civilnim udrugama ili na pokretanje građanske inicijative (Mendeš, 2006).

Prema rezultatima istraživanja na reprezentativnom uzorku mladih Hrvatske u dobi između 14 i 27 godina prezentiranom u radu Ilišin i suradnica (2013) tek je 13% mladih u posljednjih godinu dana bilo uključeno u neki oblik dobrovoljnog rada. Oni koji su bili uključeni u dobrovoljni rad najčešće su pomagali osobama s posebnim potrebama/starijim osobama (30,2%) i kolegama u svladavanju gradiva (26,9%), a zatim u organizaciji kulturnih i sportskih događanja. Najmanji je postotak ispitanika-volontera sudjelovalo u aktivnostima nevladinih organizacija (6,9%). Iako mali postotak mladih u Hrvatskoj volontira, oni koji to čine kao glavni razlog najčešće navode altruističke motive, odnosno osjećaj predanosti u pomaganju drugima (36%). Oko 20% njih navelo je opću želju za društvenim angažmanom kao razlog njihova dobrovoljnog rada, te je nešto više od 10% onih koji su imali konkretan povod za rješenje nekog problema. Manje od 10% volontera navelo je kao razloge volontiranja obiteljsku tradiciju, želju za primjenom znanja u praksi te stjecanje novih prijatelja (Ilišin i sur., 2013:94).

2.3.2. Specifičnosti studentske populacije

Studenti čine zasebnu skupinu mladih koju od preostalog dijela mlade populacije razlikuje skup nekoliko važnih karakteristika. Ponajprije, studenti su u procesu obrazovanja i uglavnom su još uvijek socioekonomski ovisni o roditeljima, većinom su višeg socijalnog podrijetla (češće dolaze iz urbanih sredina, iz obitelji višeg materijalnog statusa te su im roditelji prosječno obrazovaniji), pripremaju se za visokostručna zanimanja i po završetku studija pripadat će najobrazovanijem dijelu populacije iz koje se obično regrutira društvena elita, pa se od njih očekuje veća razina kreativnosti i inovativnosti nego od ostalih mladih (Ilišin 2008:226). Uz to, Ilišin navodi i kako su studenti više kritički orijentirani spram

društvene stvarnosti i procesa nego ostali mladi, iskazuju veći interes za politiku, spremniji su na političku participaciju, imaju izraženiji demokratski potencijal.

Zrinščak i Lakoš (2012) su proveli istraživanje o jednom od tipova aktivizma studenata u Hrvatskoj - volontiranju. U tom su istraživanju, provedenom 2006.-2007. godine u sklopu međunarodnoga komparativnog istraživanja studenata, prikupili podatke o različitim vidovima volontiranja (iskustvo, osnovni oblici, razlozi i koristi volontiranja te vrijednosti povezane s volontiranjem) na prigodnom uzorku od 600 studenata Sveučilišta u Zagrebu te Tehničkog i Društvenog veleučilišta u Zagrebu. Rezultati su pokazali da više od polovice ispitanih studenata uopće ne volontira, a oni koji volontiraju to uglavnom čine neredovito i neformalno te nešto manje putem neprofitnih i drugih organizacija. Najčešće volontiraju za gradske četvrti ili lokalne aktivističke grupe, u domovima za starije i nemoćne i u prenoćistima za beskućnike, a najmanje za studentske klubove i organizacije u zajednici. Utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike samo kod volontiranja za vjerske organizacije (češće volontiraju studenti društvenih znanosti nego studenti iz drugih područja znanosti) te kod volontiranja za sportske organizacije ili organizacije iz područja kulture (češće volontiraju studenti humanističkih i prirodnih znanosti nego studenti ostalih znanstvenih područja). Studenti kao najčešće razloge za volontiranje navode intrinzične i altruističke motive, a potom one vezane uz pronalaženje posla i stvaranje veza važnih za karijeru. Dvije trećine ispitanih studenata je izjavilo da ih nastavnici nisu pozvali na volontiranje iako većina studenata smatra da bi promocija volontiranja kroz obrazovni sustav bila korisna.

2.4. Civilno društvo i visoko obrazovanje

Pokušavajući odgovoriti na probleme i izazove modernih demokratskih društava, visokoobrazovna politika u Europi ali i drugdje u svijetu sve se više usmjerava na nastojanje da se sveučilišta i druge obrazovno-znanstvene institucije povežu sa zajednicom, surađuju za opće dobro i aktivno sudjeluju u razvoju i oblikovanju zdravog demokratskog društva. Trend povezivanja visokog obrazovanja i civilnog društva ukazuje na potrebu da se studenti potaknu na angažman u društvu i aktivnu brigu za zajednicu. Vijeće Europe (2007) tako navodi četiri temeljne uloge visokog obrazovanja:

- priprema za održivo zapošljavanje
- priprema za aktivnu ulogu građanina u demokratskom društvu
- osobni razvoj
- razvoj i održavanje široke i napredne baze znanja putem nastave, učenja i

istraživanja (Bergan i sur., 2013)

Takvo viđenje visokog obrazovanja ističe da se ono ne bi smjelo svesti samo na osposobljavanje kadrova za tržište rada te se ujedno i protivi zatvorenosti i izoliranosti akademske zajednice u odnosu na društvene procese i okolnosti (Bergan i sur., 2013).

Sveučilište u Zagrebu je prihvatilo ideju o potrebi suradnje s organizacijama civilnog društva te služenje društvu navodi kao jednu od svojih programskih odrednica. U Samoevaluacijskom izvještaju Sveučilišta ističe se značajan utjecaj studenata i nastavnika na stvaranje i djelovanje nevladinih organizacija, porast svjesnosti studenata o potrebi služenja društvu, kao i porast zanimanja za volontiranje s osobama s posebnim potrebama te sa socijalno isključenima (UNIZG, 2011).

Također se sve češće u visokom obrazovanju promovira model koji počiva na integraciji kurikuluma i aktivnog angažmana studenata u zajednici (najčešće putem volontiranja) s ciljem njihova boljeg razumijevanja sadržaja kolegija, potreba i problema zajednice te poticanja njihova (daljnjeg) civilnog zalaganja (Ćulum i Ledić, 2013). Takav se model naziva *service-learning*, odnosno učenje zalaganjem u zajednici. Ipak, *service-learning* ne može se izjednačiti s civilnim angažmanom. Civilni angažman je širi pojam koji, između ostaloga, može uključivati i *service-learning*, no *service-learning* ne mora nužno sadržavati civilnu komponentu.

Kako tvrdi Ćulum (2010), primjeri učenja zalaganjem u zajednici i inicijativa vezanih uz civilnu misiju sveučilišta u Hrvatskoj su još uvijek rijetki te unatoč spominjanju potrebe za suradnjom s civilnim sektorom još se ne naziru značajniji pomaci u tom smjeru. Ipak, na studijima društvenih znanosti na hrvatskim sveučilištima posljednjih se godina uvodi sve više

kolegija koji tematiziraju civilno društvo (što može doprinijeti i razvoju određenih oblika suradnje s civilnim sektorom), a najčešće se predaju na ekonomskim fakultetima i u polju sociologije (Bežovan i sur. 2010).

Trendovi u europskom visokom obrazovanju, nastojanja Sveučilišta u Zagrebu da se poveže s društvom i aktivnije sudjeluje u njemu, kao i postojeće inicijative povezivanja studenata s pojedinim udrugama civilnog društva te poticanje na volontiranje u sklopu studentske prakse na pojedinim sastavnicama Sveučilišta, ukazuju na važnost daljnjeg i dubljeg proučavanja ove problematike te kritičkog sagledavanja navedenih procesa.

Nakon što smo definirali osnovne koncepte i ukazali na temeljne uvide dosadašnjih istraživanja koja se tiču mladih i društvenog angažmana, u dijelu rada koji slijedi prikazat ćemo osnovnu konceptualnu strukturu rada, detaljnije objasniti ciljeve i svrhu istraživanja te osnovna polazišta i pretpostavke.

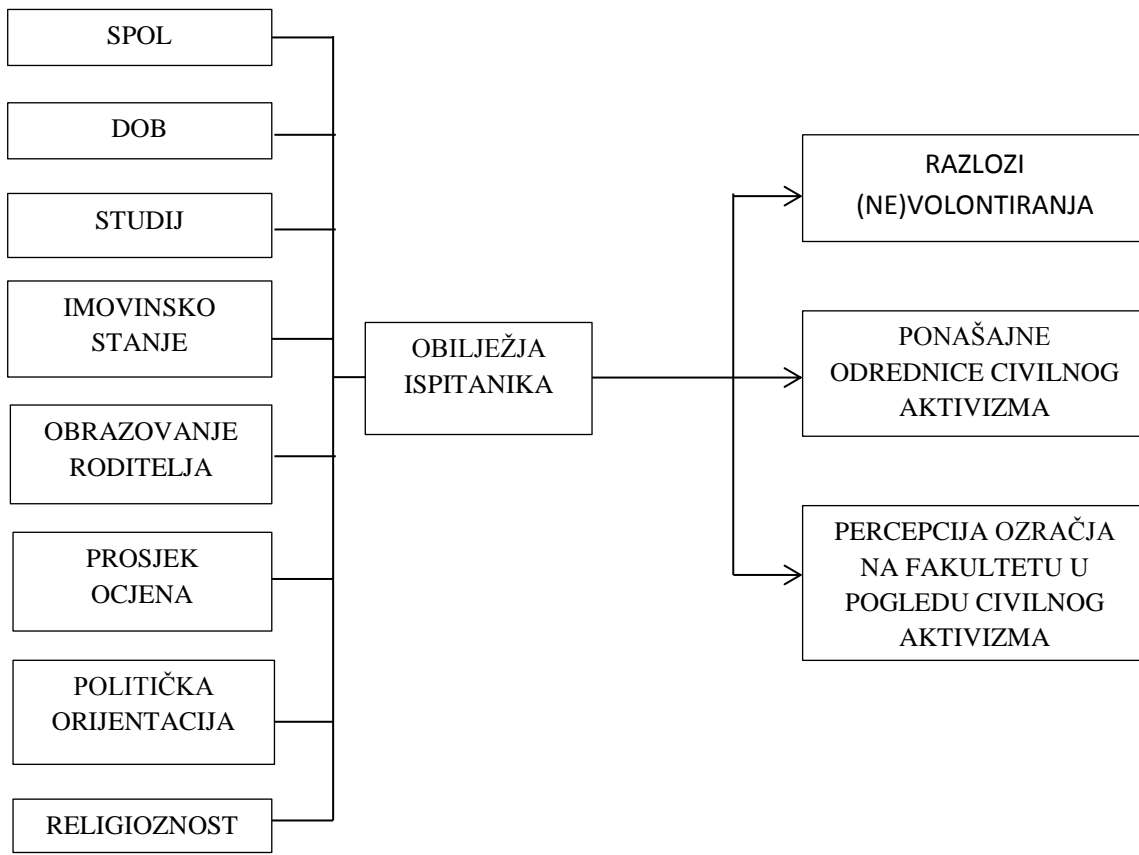
3. CILJEVI I SVRHA ISTRAŽIVANJA

Literatura koju smo prethodno izložili ukazuje da mladi općenito imaju pozitivnije stavove o nevladinim organizacijama u odnosu na starije građane te da je uključenost u djelovanje nevladinih organizacija u porastu (Franc i Šakić, 2007, Franc i suradnici, 2012). Aktivnost mladih u civilnom društvu od osobite je važnosti budući da oni predstavljaju važan resurs za razvoj društva (Ilišin i Radin, 2007). S obzirom na znanja i vještine koje stječu na visokoobrazovnim institucijama koje ih pripremaju na važne uloge u društvu, angažman u zajednici osobito se očekuje od studentske populacije. Osim toga, sve se češće ističe potreba za suradnjom sveučilišta s organizacijama civilnog društva te priprema studenata za aktivnu ulogu građana kao jedne od uloga visokog obrazovanja.

Uzimajući u obzir navedeno, pojedinačni su ciljevi ovog istraživanja utvrditi 1) ponašajne odrednice civilnog aktivizma studenata društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, odnosno razinu i načine na koje su studenti angažirani u društvu, 2) njihove razloge za volontiranje kao jedan od oblika civilnog aktivizma te razloge neuključivanja u volontiranje, 3) jesu li i na koji način pojedina obilježja ispitanika povezana s civilnim aktivizmom studenata; 4) ozračje na fakultetima u pogledu civilnog aktivizma.

Budući da u Hrvatskoj dosad nisu provedena istraživanja građanskog aktivizma među studentskom populacijom, svrha je ovog istraživanja stjecanje boljeg uvida u problematiku društvene angažiranosti studenata u Hrvatskoj što je osobito aktualna tema s obzirom na društveni kontekst i položaj mladih i studenata u društvu kao i na trendove koji prate moderne demokratske procese.

4. KONCEPTUALNA SHEMA PREDMETA ISTRAŽIVANJA

5. HIPOTEZE

Ranija istraživanja mladih čije smo nalaze naveli u teorijskom dijelu rada (Ilišin, 2005; Ilišin, 2006; Ilišin, 2007; Zrinščak i Lakoš, 2012; Ilišin i sur., 2013) pokazala su nisku razinu društvenog aktivizma i političke participacije mladih. U pojedinim longitudinalnim istraživanjima uočeno je i smanjenje aktivnog sudjelovanja mladih u društvu što može ukazivati na tendenciju društvene (samo)pasivizacije i marginalizacije mladih (Ilišin, 2005). Uzimajući u obzir navedena istraživanja, osnovne su pretpostavke rada da je razina civilnog aktivizma studenata društvenih fakulteta razmjerno niska te da se studenti razlikuju prema razini i načinu civilne participacije s obzirom na pojedine socio-demografske karakteristike. Prvu ćemo pretpostavku procijeniti temeljem dobivenih rezultata, a u svrhu provjere druge pretpostavke postavljamo sljedeće hipoteze koje se, kao i osnovne pretpostavke istraživanja, odnose na studente diplomskih studija društvenih fakulteta:

1. Istraživanje Franc i Šakić (2006) pokazalo je da pozitivnije stavove prema nevladinim udrugama imaju građani lijeve političke orijentacije, obrazovaniji, urbaniziraniji, oni višeg ekonomskog statusa, te na nekim mjerama žene. Pretpostavljamo:
H1: Civilnom aktivizmom skloniji su studenti/ce lijeve političke orijentacije.
H2: Civilnom aktivizmu skloniji su studenti/ce boljeg imovinskog stanja
H3: Studentice su sklonije civilnom aktivizmu u odnosu na studente.
2. Temeljem istraživanja Ilišin (2006) pretpostavljamo:
H4: Studenti kojima je religija važna skloniji su civilnom aktivizmu od studenata kojima religija nije važna ili su spram nje indiferentni.
3. Također ćemo postaviti i sljedeće hipoteze:
H5: Studenti/ce različitih studija razlikuju se prema sklonosti civilnom aktivizmu.
4. Istraživanje *Mladi u vremenu krize* (Ilišin i sur., 2013) ukazuje da postoji povezanost između obrazovanja roditelja i sklonosti mladih dobrovoljnome radu. Osim toga, prema Putnamu (200) obrazovanje je najsnažniji prediktor civilnog angažmana, a slično tvrde i Uslaner i Brown (2005) navodeći da je obrazovanje povezano s društvenom i političkom participacijom te da obrazovaniji ljudi češće volontiraju i učlanjuju se u civilne organizacije. dok Flanagan i Levine (2010) navode kako su djeca obrazovanijih roditelja politički osvještenija. Na temelju navedenoga pretpostavljamo:
H6: Studenti/ce čiji su roditelji višeg obrazovanja skloniji/e su civilnom aktivizmu.
5. Također, pokazalo se i da su mladi koji su sa sela skloniji/je dobrovoljnome radu. Sukladno tome pretpostavljamo:

- H7: Studenti/ce iz naselja s manjim brojem stanovnika skloniji/e su civilnom aktivizmu.
6. Budući da nas zanima postoji li razlika u uspjehu na studiju (prosijeku ocjena) između studenata koji su civilno angažirani i onih koji to nisu, postaviti ćemo sljedeću hipotezu:
- H8: Postoji povezanost između prosjeka ocjena i razine civilnog angažmana studenata.

6. METODOLOGIJA

6.1. Uzorak i način prikupljanja podataka

Istraživanje je provedeno metodom ankete tijekom svibnja i lipnja 2014. godine na prigodnom uzorku od 300 studenata diplomskih studija, odnosno studenata četvrte i pete godine integriranog studija, prisutnih na nastavi. Istraživanje je provedeno na četiri društvena fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu (studij socijalne pedagogije), Filozofskom fakultetu (studiji pedagogije i sociologije), Hrvatskim studijima (studiji psihologije i sociologije) i Učiteljskom fakultetu (učiteljski studij).

U uzorak smo uključili studente društvenih fakulteta budući da su društveni studiji usmjereni na proučavanje društvenih pojava i stjecanje građanskih kompetencija zbog čega se od njih očekuje osobiti interes za građanski angažman. Također, uzorak je obuhvatio samo studente viših godina studija jer ima osnove za pretpostavku da su njihovi stavovi i ponašanja u vezi građanskog angažmana djelomično povezani sa studijem. Nadalje, moguće je očekivati da su se oni tijekom dosadašnjeg studija profilirali za buduće zanimanje, a stjecanje radnog iskustva za određeni posao može biti jedan od motiva volontiranja ili nekog drugog oblika civilnog angažmana.

Tri od pet studija obuhvaćenih uzorkom (psihologija, pedagogija i socijalna pedagogija) pripadaju tzv. pomagačkim profesijama *koje su usmjerene na pomaganje drugim ljudima u rješavanju njihovih životnih problema, a zajednička im je karakteristika osobni kontakt klijenta u nevolji i „pomagača“* (Ajduković i Ajduković, 2006, u: Ricijaš i sur., 2007:52). Studiji koji pripremaju studente za navedene profesije orijentirani su stoga na volontiranje i suradnju s neprofitnim organizacijama te su konceptualno bliski vrijednostima civilnog društva. Budući da uzorak obuhvaća tek dio društvenih fakulteta, od kojih većina priprema studente za pomagačke profesije, nije moguće na temelju njega zaključivati o studentskoj populaciji društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Planirani uzorak koji bi, osim navedenih fakulteta, obuhvatio i Ekonomski fakultet, Pravni fakultet i Fakultet političkih znanosti nije realiziran zbog završetka nastave na navedenim fakultetima u vrijeme provedbe istraživanja. Frekvencija i postotak ispitanika na svakom od fakulteta i studijskih grupa prikazani su u Tablicama 4 i 5.

Istraživanje je odobreno od strane Povjerenstva Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta za ocjenu etičnosti istraživanja, te je anketa provedena na početku nastavnog termina na svakom od navedenih fakulteta, uz prethodno odobrenje uprava fakulteta i u dogovoru s predmetnim nastavnicima. Prije provedbe anketnog upitnika ispitanice/i su informirane/i o

ciljevima i svrsi istraživanja te o dobrovoljnosti i anonimnosti sudjelovanja. Anketiranje je trajalo između deset i petnaest minuta, a prikupljeni podaci analizirani su u statističkom paketu SPSS 19. Pritom su korištene metode deskriptivne statističke analize, bivarijatne (hi-kvadrat test, t-test, analiza varijance) i multivarijatne analize (faktorska analiza). Svi su postoci računati na validnim rezultatima, a zaključci o statističkoj značajnosti doneseni su na razini rizika .05.

Tablica 4. Fakulteti –frekvencije i postoci

	frekvencija	postotak
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet	65	21.7
Filozofski fakultet	67	22.3
Hrvatski studiji	68	22.7
Učiteljski fakultet	100	33.3
Ukupno	300	100.0

Tablica 5. Studijske grupe – frekvencije i postoci

	frekvencija	postotak
pedagogija	31	10.3
socijalna pedagogija	65	21.7
psihologija	50	16.7
sociologija	54	18.0
učiteljski studij	100	33.3
Ukupno	300	100.0

6.2. Instrument – varijable i način operacionalizacije

Upitnik se sastojao od dva skupa pitanja, od kojih se prvi odnosio na socio-demografske karakteristike ispitanika dok smo drugim mjerili karakteristike civilnog aktivizma:

Obilježja ispitanika (1.-9. pitanje u anketnom upitniku). U radu su obuhvaćeni sljedeći podaci o ispitanicima: spol, dob, fakultet, studijska grupa, prosjek ocjena na studiju, veličina mjesta tijekom pohađanja srednje škole, obrazovanje roditelja, imovinsko stanje (samoprocjena na skali od pet stupnjeva, od 1 – mnogo lošije od većine drugih, do 5 – mnogo bolje od većine drugih), važnost religije (samoprocjena na skali od pet stupnjeva, od 1 – uopće mi nije važna do 5 – izrazito mi je važna) te politička orijentacija (samoprocjena na skali od 1 do 5 pri čemu 1 označava izrazito lijevu, a 5 izrazito desnu političku orijentaciju).

Civilni aktivizam - kako bismo istražili na koji su način studenti civilno angažirani pitali smo studente/ice jesu li tijekom posljednjih 12 mjeseci djelovali na neki od četrnaest ponuđenih načina (npr. potpisivanje peticije, sudjelovanje u prosvjedu, kontaktiranje medija i

sl.) (11. pitanje). U pitanju *Jeste li u posljednjih 12 mjeseci bili uključeni u pojedine organizacije na neke od sljedećih načina?* (12. pitanje) ponuđeno je 18 tipova neprofitnih organizacija (iz Međunarodne klasifikacije neprofitnih organizacija, u: Bežovan, 2004) za koje su ispitanici trebali navesti jesu li članovi navedenih organizacija, jesu li volontirali za njih ili donirali novac. Preostala pitanja odnosila su se na učestalost volontiranja, to jest broj volonterskih sati u proteklih 12 mjeseci (13. pitanje) te vrstu volonterskih aktivnosti koje su ispitanici obavljali (14. pitanje).⁵

Razlozi volontiranja (15. pitanje). Za ispitivanje razloga studenata za volontiranje koristili smo *Skalu funkcija volontiranja (Volunteer Functions Inventory)* (Clary i sur., 1998) uzimajući u obzir i članak Esmonda i Dunlopa (2004) u kojem su autori pokušali razviti postojeću VFI skalu. U skalu korištenu u ovom istraživanju unesene su neke dodatne izmjene te se skala sastojala od 29 čestica podijeljenih u 8 poddomena:

1. *Altruističke vrijednosti* – volontiranje kao način izražavanja altruističnih i humanitarnih vrednota (čestice 1, 3, 9, 21)
2. *Širenje kruga poznanika* – volontiranje kao način razvijanja i učvršćivanja društvenih veza (čestice 2, 10)
3. *Utjecaj okoline* – utjecaj značajnih drugih (članova obitelji, prijatelja) kao razlog uključivanja u volontiranje (čestice 4, 11, 17, 22)
4. *Razvoj samopoštovanja*– volontiranje kao pomoć u razvoju samopoštovanja i osobnosti (čestice 5, 13, 26, 27, 29)
5. *Razvoj karijere* – volontiranje kao način poboljšanja mogućnosti za zapošljavanje i karijeru (čestice 6, 13, 16, 19, 24, 27)
6. *Pribježište* – odnose se na volontiranje kao način bijega od životnih poteškoća (čestice 7, 14, 28)
7. *Stjecanje znanja* - volontiranje kao način usvajanja znanja, vještina i sposobnosti (čestice 8, 15, 20, 25)
8. *Studijske obaveze* – volontiranje kao dio studijskih obaveza (čestica 29)

Ispitanici na skali od pet stupnjeva izražavaju u kojoj se mjeri svaki od navedenih razloga volontiranja odnosi na njih osobno (1 – uopće se ne odnosi na mene, 5 – u potpunosti se odnosi na mene).

S obzirom na pretpostavljenu nisku razinu volonterskog angažmana među studentima, za potrebe istraživanja smo konstruirali i skalu pretpostavljenih *razloga nevolontiranja* gdje je

⁵ 11. i 14. pitanje smo sami sintetizirali oslanjajući se na saznanja iz dosadašnjih istraživanja (Keeter i sur., 2002;; Franc i sur., 2007; Zrinščak i Lakoš, 2012)

od ispitanika traženo da na skali od 1 do 5 iskažu u kojoj se mjeri svaki od navedenih razloga odnosi na njih osobno (1 – uopće se ne odnosi na mene, 5 – u potpunosti se odnosi na mene). Skalu smo sami konstruirali, a sastoji se od 16 čestica koje izražavaju različite razloge neuključivanja u volontiranje u proteklih 12 mjeseci (16. pitanje).

Također, konstruirali smo i skalu ozračja na fakultetima u pogledu civilnog angažmana koja se sastoji od 10 čestica s pridruženom skalom procjene od pet stupnjeva (od 1 – uopće se ne slažem, do 5 – u potpunosti se slažem) (10. pitanje). Čestica 9 na toj skali jedina izražava nepovoljno ozračje u pogledu civilnog angažmana te ju je potrebno rekodirati.

7. REZULTATI I RASPRAVA

7.1. Socio-demografske karakteristike ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 300 ispitanika od čega je 275 žena i 24 muškarca dok jedna osoba nije odgovorila na pitanje o spolu. Iako se radi o društvenim fakultetima na kojima brojčano prevladavaju studentice, razlog malom postotku muških ispitanika⁶ (8%) valja potražiti i u drugim čimbenicima. Raspon dobi ispitanica/ka kreće se između 21 i 34 godine, pritom je gotovo 80% ispitanika u dobi između 21 i 24 godine ($\bar{X}^7=23,36$) dok je 18,3% ispitanika starije od 25 godina. 2% ispitanika nije odgovorilo na pitanje koliko su godina navršili.

U pogledu socio-ekonomskog statusa, dvije trećine ispitanika smatra da njihovo imovinsko stanje nije ni bolje ni lošije od većine drugih, 10% ih smatra da su nešto slabijeg imovinskog stanja od većine drugih, dok malo manje od 17% ispitanika smatra da je nešto boljeg imovinskog stanja. Svoje imovinsko stanje mnogo lošijim procjenjuje tek 2% ispitanika, dok ih 2,7% smatra da su mnogo boljeg imovinskog stanja od većine drugih. Za 60% ispitanika barem jedan od roditelja ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, a za oko 30% ispitanika barem jedan od roditelja ima završenu višu školu ili fakultet. Prema navedenim podacima možemo reći da većina ispitanika dolazi iz obitelji srednjeg i višeg socio-ekonomskog statusa.

U upitniku je bilo ponuđeno sedam kategorija veličine mjesta u kojem su ispitanici živjeli tijekom srednje škole, no reducirali smo ih na četiri kategorije zbog malog broja odgovora u pojedinim kategorijama. Oko četvrtine ispitanika živjelo je tijekom srednje škole u mjestima do 10001 stanovnika i približno toliko u mjestima između 10001 i 50000 stanovnika. Tek nešto manje od 10% ispitanika živjelo je u istom razdoblju života u gradovima koji imaju između 50001 i 200000 stanovnika dok je više od trećine ispitanika tijekom srednje škole živjelo u gradovima s više od dvjesto tisuća stanovnika (37,7%). Prosjek ocjena ispitanika relativno je visok te nešto manje od dvije trećine ispitanika ima prosjek ocjena iznad 4.00, dok je prosjek ocjena trećine ispitanika između 3.50 i 3.99. Tek 4% ispitanika ima prosjek ocjena između 3.00 i 3.49, dok nijedan ispitanik nema prosjek ispod 3.00.

Također, 41,3% ispitanika se izjasnilo da su njihove političke preferencije vezane uz politički centar, 34,6% ih se opredijelilo za lijevu te 15,7% za desnu političku orijentaciju, dok

⁶ Podaci o točnom broju studenata i studentica na pojedinim studijima nisu dostupni. Ipak, možemo za usporedbu navesti podatke Statističkog izvješća o studentima u akademskoj godini 2012/2013. Državnog zavoda za statistiku koji pokazuju da je te akademske godine ukupno na navedena četiri fakulteta studiralo 80% studentica (76% na Filozofskom fakultetu i Hrvatskim studijima, 95% na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu te oko 98% na Učiteljskom fakultetu.

⁷Ovdje i u daljnjem tekstu: \bar{X} – aritmetička sredina, s – standardna devijacija, N – broj ispitanika.

8,4% ispitanika nije odgovorilo na pitanje o političkoj orijentaciji. Takvi rezultati očekivani su za studentsku populaciju u Hrvatskoj koja u pravilu naginje ideološko-političkim opcijama lijevog centra (Ilišin, 2002). Oko polovice ispitanika smatra da im je religija važna u životu (48,3%), za 35,4% ispitanika religija nije važna, a njih 15,7% smatra da im ona nije ni važna ni nevažna. Dvoje ispitanika nije odgovorilo u kojoj im je mjeri religija važna. Rezultati su prikazani u Tablici 6.

Tablica 6. Socio-demografske karakteristike ispitanika

		frekvencija	postotak
Spol	muški	24	8.0
	ženski	275	91.7
	b.o.	1	0.3
Dob	21-24	239	79.7
	25-29	53	17.7
	iznad 30	2	0.6
	b.o.	6	2
Imovinsko stanje	mного lošije od većine drugih	6	2.0
	nešto lošije od većine drugih	29	9.7
	ni bolje ni lošije od većine drugih	202	67.3
	nešto bolje od većine drugih	51	17.0
	mного bolje od većine drugih	8	2.7
	b.o.	4	1.3
Obrazovanje oca	završena osnovna škola	9	3.0
	trogodišnja stručna škola	60	20.0
	četverogodišnja srednja škola	125	41.7
	viša škola	42	14.0
	fakultet	47	15.7
	specijalizacija, magisterij, doktorat	16	5.3
	b.o.	1	.3
Obrazovanje majke	bez školske sprema, nezavršena OŠ	3	1.0
	završena osnovna škola	13	4.3
	trogodišnja stručna škola	30	10.0
	četverogodišnja srednja škola	152	50.7
	viša škola	35	11.7
	fakultet	56	18.7
	specijalizacija, magisterij, doktorat	11	3.7
	b.o.	0	0

Prosjek ocjena	3.00 - 3.49	12	4.0
	3.50 - 3.99	96	32.0
	4.00 - 4.49	128	42.7
	4.50 - 5.00	64	21.3
Veličina mjesta tijekom srednje škole	do 10 000 stanovnika	82	27.3
	10001 do 50000 stanovnika	76	25.4
	50001 do 200000 stanovnika	29	9.7
	više od 200000 stanovnika	113	37.7
Politička orijentacija	izrazito lijevo	13	4.3
	lijevo	91	30.3
	centar	124	41.3
	desno	45	15.0
	izrazito desno	2	0.7
	b.o.	25	8.4
Važnost religije	uopće mi nije važna	71	23.7
	uglavnom mi nije važna	35	11.7
	ni mi je važna ni nevažna	47	15.7
	uglavnom mi je važna	78	26.0
	izrazito mi je važna	67	22.3
	b.o.	2	0.7
Ukupno		300	100.0

7.2. Obilježja civilnog angažmana studenata društvenih studija

Jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je ispitati ponašajne odrednice civilnog aktivizma studenata društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, odnosno razinu i načine na koje su studenti angažirani na području civilnog društva. Stoga nas je zanimalo jesu li studenti tijekom posljednjih 12 mjeseci sudjelovali u nekom obliku civilnog angažmana. Među četrnaest ponuđenih načina, najviše je studenata odgovorilo da su u navedenom razdoblju donirali novac u dobrotvorne svrhe (76,7%), potpisali peticiju (72,7%) te donirali hranu, odjeću i sl. u dobrotvorne svrhe (62,7%), najmanje je pak ispitanika kontaktiralo medije, službenike i političare te volontiralo za političkog kandidata ili stranku (Tablica 7).

Nije iznenađujuće da je upravo u doniranju i potpisivanju peticija sudjelovalo najviše ispitanika. U Hrvatskoj su u 2013. i 2014. godini pokrenute brojne inicijative kojima se putem peticija nastojalo utjecati na javne politike i na promjene u društvu i lokalnoj zajednici. Peticije omogućuju građanima da izraze svoj stav o nekoj pojavi u društvu te da utječu na društvene procese i promjene, ne iziskuju velik osobni angažman i ulaganje vremena, a mogu biti vrlo

učinkovite i utjecajne, osobito kada je riječ o velikom broju prikupljenih potpisa. S druge strane, rezultate koji pokazuju da je u usporedbi s preostalim oblicima angažmana vrlo visok postotak ispitanika odgovorio da su donirali novac ili hranu, odjeću i slično u dobrotvorne svrhe, možemo pripisati osobitim okolnostima koje su prouzrokovale poplave netom prije provedbe samog istraživanja. Za usporedbu, istraživanje Zrinščaka i Lakoša (2012) pokazalo je da je 48,8% ispitanih studenata sa Sveučilišta u Zagrebu te Društvenog i Tehničkog veleučilišta u Zagrebu doniralo novac u humanitarne svrhe što je mnogo manji postotak od onog koji smo mi dobili na uzorku studenata četiriju društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Opravdano je stoga zapitati se bismo li iste rezultate dobili da se istraživanje provodilo mjesec dana ranije, odnosno je li visoka razina doniranja među ispitanicima rezultat osobitih okolnosti uoči provedbe ispitivanja ili je neovisno o navedenim okolnostima razina doniranja među studentima društvenih fakulteta koji su obuhvaćeni uzorkom visoka.

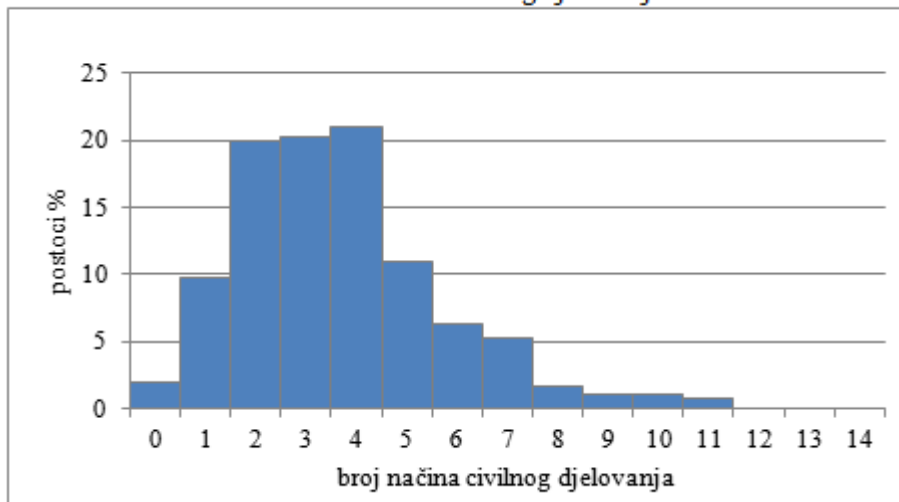
Općenito, iz tablice je vidljivo da su oblici civilnog angažmana u kojima je sudjelovalo najviše studenata oni oblici koji ne traže veliko ulaganje vremena, osobni trud i unošenje emocionalne energije, nego da se radi o pasivnijim oblicima civilnog angažmana, pri čemu se svakim od njih bavilo više od 60% studenata/ica, a četvrtim načinom u Tablici 9 (pomaganje u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe) koji označava ulaganje vlastitog vremena i truda, tek 32.3% studentica/ata. Drugim riječima, između prva tri pasivnija načina civilnog angažmana i četvrtog, aktivnijeg, postoji zamjetan pad. Također, u onim oblicima angažmana koji pripadaju aktivnim oblicima djelovanja jer zahtijevaju najviše osobnog zalaganja i ulaganja vremena, studenti sudjeluju u najmanjem postotku.

Podatak da su ispitanici u vrlo malom postotku kontaktirali javne službenike, medije ili zastupnike, članove Vlade i predstavnike lokalne vlasti ne iznenađuje budući da su i prijašnja istraživanja mladih u Hrvatskoj (Ilišin, 2006) pokazala nisku razinu sudjelovanja u takvom tipu aktivizma, ali može zabrinjavati jer pokazuje nezainteresiranost za navedene oblike političkog djelovanja. To posebno dolazi do izražaja u pogledu niske razine volontiranja i članstva u političkim strankama (vidi Tablice 8 i 10).

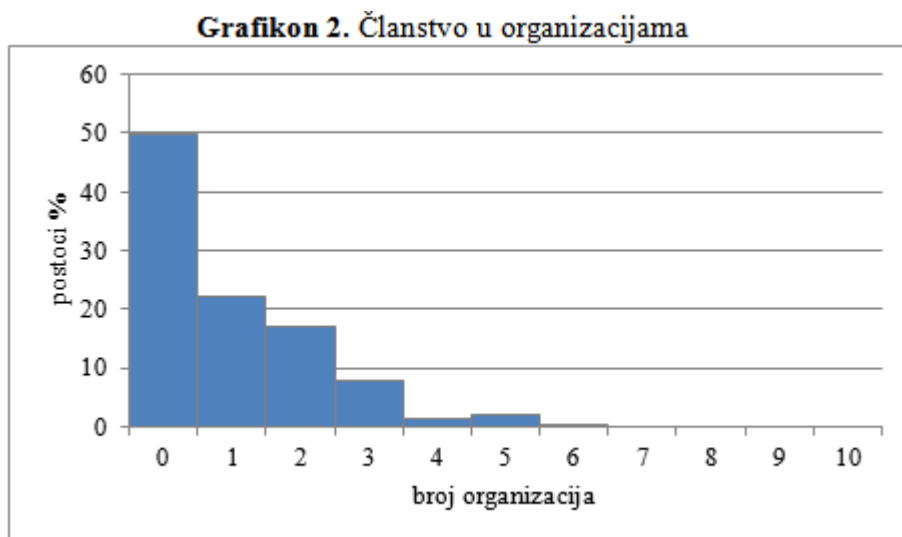
Tablica 7. Načini civilnog djelovanja (%)

	da	ne
doniranje novca u dobrotvorne svrhe	76.7	23.3
potpisivanje peticije	72.7	27.3
doniranje hrane, odjeće i sl. u dobrotvorne svrhe	62.7	37.3
pomaganje u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe	32.3	67.7
bojkotiranje određenih proizvoda zbog društvenih i političkih vrijednosti proizvođača	25.3	74.7
posjećivanje tribina i rasprava	24.0	76.0
sudjelovanje u podizanju svijesti oko određenog društvenog pitanja	17.0	83.0
kupovanje određenih proizvoda zbog društvenih i političkih vrijednosti proizvođača	15.3	84.7
sudjelovanje u prosvjedu, štrajku demonstracijama	13.0	87.0
sudjelovanje u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	11.3	88.7
kontaktiranje javnih službenika	5.3	94.7
kontaktiranje medija	4.7	95.3
kontaktiranje saborskih zastupnika, članova Vlade ili predstavnika lokalnih vlasti	2.3	97.7
volontiranje za političkog kandidata ili političku stranku	2.0	98.0

Također, zanimalo nas je u koliko su oblika civilnog aktivizma ispitanici sudjelovali u proteklih godinu dana. Rezultati pokazuju da samo 2% ispitanika nije sudjelovalo ni u jednom načinu civilnog aktivizma, 9.7% ih je djelovalo na jedan od ponuđenih načina civilnog angažmana, a gotovo dvije trećine (61,3%) djelovalo je na dva do četiri načina, te 27% na pet ili više ponuđenih načina civilnog angažmana ($M=3,65$). Najveći broj aktivnosti u kojima su ispitanici sudjelovali je jedanaest od ponuđenih četrnaest aktivnosti (Grafikon 1).

Grafikon 1. Načini civilnog djelovanja

Pitali smo ispitanike jesu li tijekom posljednjih 12 mjeseci bili članovima neke neprofitne organizacije te su rezultati pokazali da gotovo polovica, točnije 49,7% ispitanika nisu članovi ni jedne organizacije. Od ukupnog broja ispitanika, 22% je onih koji su članovi jedne organizacije, njih 17% su članovi dviju organizacija, a preostalih 11% su članovi triju ili više neprofitnih organizacija (Grafikon 2).

Najviše je članova sportskih organizacija, zatim studentskih organizacija i udruga vezanih uz hobi, dok je najmanje onih koji su članovi udruga za zaštitu okoliša i očuvanje prirode, susjedskih udruženja, strukovnih organizacija te znanstveno-istraživačkih organizacija. Dvoje je ispitanika odgovorilo da su članovi neke druge osim ponuđenih vrsta organizacija (Tablica 8).

U usporedbi s rezultatima istraživanja na općoj populaciji koje je proveo Institut društvenih istraživanja Ivo Pilar (Franc i sur., 2012) prema kojima se 19,2% građana smatra članovima neke udruge, razina članstva u neprofitnim organizacijama među ispitanim studentima čini se relativno visokom. Ipak, s obzirom da je u našem istraživanju riječ o studentima društvenih fakulteta za koje se očekuje veća zainteresiranost za društvene procese, kao i veća informiranost i doticaj s neprofitnim organizacijama u odnosu na ostatak populacije (npr. sportska društva, studentske udruge, organizacije u suradnji s kojima se obavlja volonterski rad u sklopu nastave na pojedinim fakultetima itd.), dobiveni rezultati koji govore da je polovica ispitanih studenata navela da nisu članovi ni jedne neprofitne organizacije ukazuje na određenu nezainteresiranost za djelovanje istih. To je osobito vidljivo kod studentskih organizacija za koje se tek 13,3% ispitanika izjasnilo njihovim članovima, a pogotovo stoga što unutar Sveučilišta u Zagrebu, ali i na razini Hrvatske, postoji velik broj studentskih organizacija koje djeluju na različitim poljima i bave se raznolikim aktivnostima, a

njihovo djelovanje usmjereno je upravo na studentsku populaciju. Razloge zbog kojih se studenti ne učlanjuju i ne uključuju u studentske organizacije u većem postotku valjalo bi detaljnije istražiti.

Tablica 8. Članstvo prema tipu neprofitnih organizacija (%)

	da	ne
sportska udruga/organizacija	14.0	86.0
studentska organizacija	13.3.	86.7
udruga vezana uz hobi	11.7	88.3
kulturna ili umjetnička organizacija	9.3	90.7
vjerska udruga/organizacija	7.7	92.3
odgojno-obrazovna organizacija	7.0	93.0
organizacija mladih	6.7	93.3
organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava	5.7	94.3
organizacija vezana uz socijalne usluge	4.3	95.7
politička stranka	4.0	96.0
humanitarna organizacija	3.0	97.0
udruga za dobrobit životinja	3.0	97.0
znanstvena ili istraživačka	2.0	98.0
organizacija iz područja zdravstvene djelatnosti	1.7	98.3
strukovna organizacija	1.0	99.0
susjedsko udruženje/udruga stanara	1.0	99.0
neka druga vrsta organizacije	0.7	99.3
udruga za zaštitu okoliša i očuvanje prirode	0.3	99.7

Također, vrlo je malo ispitanika koji su naveli da su članovi organizacija mladih. Neki od mogućih razloga su relativno slaba vidljivost navedenih organizacija u javnosti i nedovoljna upoznatost ispitanica/ka s njihovim radom, pogotovo uzmemo li u obzir nisku razinu doniranja i volontiranja za organizacije mladih o čemu će biti riječi.

U vezi doniranja financijskih sredstava, oko polovice ispitanika (51%) navelo je da su donirali novac nekoj od neprofitnih organizacija, najčešće humanitarnim organizacijama (39,3%) i organizacijama vezanim uz socijalne usluge (18%), a zatim udrugama za dobrobit životinja i vjerskim udrugama i organizacijama. Preostalim organizacijama su ispitanici u izrazito malom postotku donirali novac, dok se među organizacijama kojima nitko od ispitanih nije donirao novac nalaze organizacije mladih, strukovne organizacije, političke stranke i susjedska udruženja (Tablica 9).

Tablica 9. Doniranje prema tipu neprofitnih organizacija (%)

	da	ne
humanitarna organizacija	39.3	60.7
organizacija vezana uz socijalne usluge	18.0	82.0
udruga za dobrobit životinja	8.3	91.7
vjerska udruga/organizacija	5.0	95.0
studentska organizacija	2.3	97.7
organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava	2.0	98.0
organizacija iz područja zdravstvene djelatnosti	1.7	98.3
udruga vezana uz hobi	1.3	98.7
odgojno-obrazovna organizacija	1.3	98.7
udruga za zaštitu okoliša i očuvanje prirode	1.0	99.0
kulturna ili umjetnička organizacija	1.0	99.0
sportska udruga/organizacija	0.7	99.3
znanstvena ili istraživačka	0.3	99.7
neka druga vrsta organizacije	0.3	99.7
organizacija mladih	0	100
strukovna organizacija	0	100
politička stranka	0	100
susjedsko udruženje/udruga stanara	0	100

Kao i kod rezultata vezanih uz doniranje u dobrotvorne svrhe, i ovdje možemo reći da je visoki postotak doniranja humanitarnim organizacijama te onima vezanim uz socijalne usluge, u odnosu na preostale neprofitne organizacije, vrlo vjerojatno povezan s okolnostima uzrokovanih poplavama koje su obilježile razdoblje neposredno prije provedbe istraživanja.

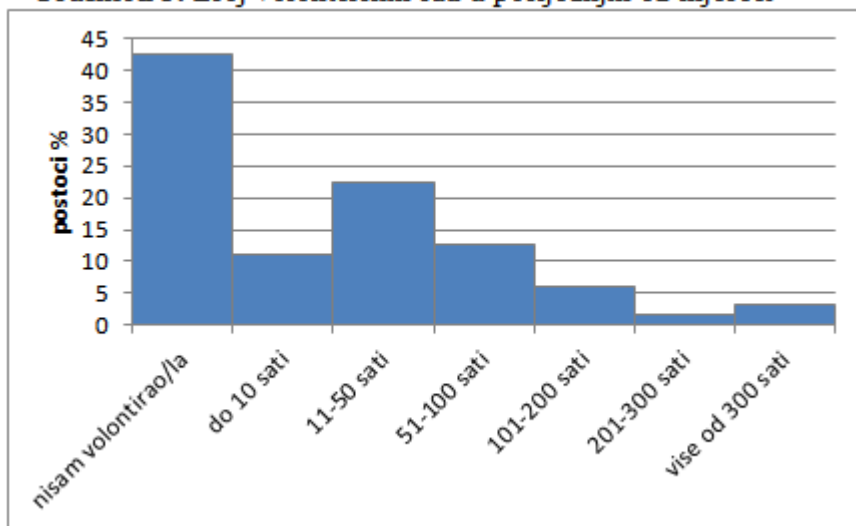
Što se tiče niske razine doniranja preostalim vrstama organizacija, realno je pretpostaviti da je djelovanje tih organizacija manje vidljivo u javnosti, posebice za studente. odnosno ispitanici nisu upoznati s njihovim radom te im ni ne doniraju. Osim toga, očito je da ispitanici doniraju u one svrhe koje smatraju važnima i/ili na koje su najosjetljiviji (egzistencijalni problemi, siromaštvo, bolesti i sl.).⁸

U pogledu volontiranja, u posljednjih 12 mjeseci volontiralo je 57% ispitanica/ka, 42,7% ih je navelo kako nisu volontirale/i u navedenom razdoblju te jedna osoba nije odgovorila. Do 10 sati je u posljednjih 12 mjeseci volontiralo 11% ispitanika, a najveći broj,

⁸ Za usporedbu, prema istraživanju IDIZ-a provedenom 2013. godine najviše uznemirujućim problemima u Hrvatskoj mladi smatraju nezaposlenost, porast siromaštva i nesigurnost radnog mjesta (Ilišin i sur., 2013). Logično je zaključiti da takva percepcija problema u Hrvatskoj mlade čini osjetljivijima za skupine u društvu koje su najizrazitije pogođene navedenim problemima.

otprilike jedna petina, ispitanica/ka. provelo je između 11 i 50 sati volontirajući u proteklih godinu dana (22,3% od svih ispitanih studenata). Nadalje, gotovo četvrtina ispitanika volontirala je više od 50 sati proteklih godinu dana. Možemo reći da je relativno visok postotak ispitanika volontirao posljednjih 12 mjeseci, ali ih je većina malo vremena izdvojila za obavljanje volonterskog rada. Broj volonterskih sati i postotak ispitanika prikazani su u Grafikonu 3.

Grafikon 3. Broj volonterskih sati u posljednjih 12 mjeseci

I u usporedbi s dosadašnjim istraživanjima volontiranja među mladima (Zrinščak i Lakoš, 2012; Ilišin i sur. 2013) pokazalo se da je među ispitanim studentima društvenih studija obuhvaćenih našim istraživanjem veći broj volontera u odnosu na studente svih znanstvenih područja općenito, kao i u odnosu na opću populaciju mladih u Hrvatskoj. U istraživanju Zrinščak i Lakoš (2012) 42,3% zagrebačkih studenata se izjasnilo da su volontirali u posljednjih 12 mjeseci, dok rezultati istraživanja koje su provele Ilišin i suradnice (2013) pokazuju da je 13% mladih imalo iskustvo volontiranja u posljednjih 12 mjeseci. Također, uz ograničenje uzorka, rezultati dobiveni u našem istraživanju te u istraživanju Zrinščak i Lakoš (2012) ukazuju da su studenti u većoj mjeri skloni volontiranju u odnosu na ostale skupine mladih: srednjoškolce, zaposlene i nezaposlene mlade.

Ispitanice/i su u najvećem broju volontirali za humanitarne organizacije, organizacije vezane uz socijalne usluge te za odgojno-obrazovne organizacije, a najmanje za političke stranke, udruge za zaštitu okoliša i očuvanje prirode, susjedska udruženja i strukovne organizacije (Tablica 10).

Tablica 10. Volontiranje prema tipu organizacije (%)

	da	ne
humanitarna organizacija	26.7	83.3
organizacija vezana uz socijalne usluge	24.3	75.7
odgojno-obrazovna organizacija	18.0	82.0
kulturna ili umjetnička organizacija	6.0	94.0
studentska organizacija	5.0	95.0
udruga vezana uz hobi	5.0	95.0
organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava	4.7	95.3
organizacija mladih	4.3	95.7
znanstvena ili istraživačka	4.3	95.7
organizacija iz područja zdravstvene djelatnosti	3.0	97.0
sportska udruga/organizacija	3.0	97.0
vjerska udruga/organizacija	3.0	97.0
udruga za dobrobit životinja	1.7	98.3
strukovna organizacija	1.3	98.7
susjedsko udruženje/udruga stanara	1.3	98.7
udruga za zaštitu okoliša i očuvanje prirode	1.0	99.0
neka druga vrsta organizacije	1.0	99.0
politička stranka	0.7	99.3

Najčešće aktivnosti koje su obavljali volontirajući su poučavanje i pomaganje u učenju, posjeta i druženje, pružanje informacija i savjetovanje, organizacija događanja i administrativni poslovi (Tablica 11). Među onima koji su naveli da su obavljali neke druge aktivnosti najviše je onih koji su vodili radionice, volontirali kao asistenti u dječjim vrtićima i na druge načine radili s djecom. Iako se ponuđene vrste aktivnosti u svakom od navedenih istraživanja ponešto razlikuju, rezultati dobiveni u našem istraživanju upućuju na identičan obrazac interesa volontera za volonterskim aktivnostima kao i u istraživanjima Zrinščak i Lakoš (2012) i Ilišin i sur. (2013), u kojima su rezultati pokazali da studenti i mladi najčešće volontiraju za organizaciju gradske četvrti (28,8%), pomažući drugim ljudima (16,3%), pomažu djeci i mladima kao mentori, učitelji i sl. (16,3%) (Zrinščak i Lakoš, 2012), odnosno pomažući osobama s posebnim potrebama (30,2%), pomažući u svladavanju gradiva (26,9%) te u organizaciji kulturnih događanja (25,2%) (Ilišin i sur., 2013).

Tablica 11. Vrsta obavljanih volonterskih aktivnosti u proteklih 12 mjeseci (%)

	da	ne
poučavanje/pomaganje u učenju/mentorstvo	40.9	59.1
posjeta/druženje	38.6	61.4
pružanje informacija	38.0	62.0
savjetovanje	30.4	69.6
organizacija događanja	29.2	70.8
administrativni poslovi	24.0	76.0
prikupljanje, priprema, podjela ili posluživanje hrane	18.1	81.9
prikupljanje novca ili prodaja predmeta kako bi se prikupio novac	16.4	83.6
prikupljanje, izrada i distribucija drugih proizvoda osim hrane	14.6	85.4
obavljanje fizičkih poslova	14.6	85.4
neka druga aktivnost	12.9	87.1
prikupljanje sredstava	9.9	90.1
osposobljavanje ili usavršavanje	9.9	90.1
provođenje kampanja	7.0	93.0
zdravstvena njega/terapijske aktivnosti	6.4	93.6
lobiranje/zagovaranje	5.8	94.2
poslovi prijevoza	3.5	96.5
sudjelovanje u javnim radovima	2.3	97.7
hitna pomoć/sigurnost/spašavanje	1.2	98.8

Važno je napomenuti da je među onima koji su odgovorili da nisu volontirali u proteklih 12 mjeseci, njih 8,7% je zaokružilo da su u istom tom razdoblju volontirali u pojedinim organizacijama u tom istom razdoblju. Uz to, 14,2% onih koji nisu zaokružili da nisu volontirali ni za jednu organizaciju, na pitanje o učestalosti volontiranja odgovorilo je da jesu volontirali određeni broj sati. Pretpostavljamo da takva neusklađenost odgovora proizlazi iz redoslijeda pitanja i konstrukcije upitnika, a moguće je i da je određeni postotak ispitanika volontirao neovisno o bilo kojoj organizaciji (neformalno, na vlastitu inicijativu), što kao opcija nije bilo ponuđeno u anketnom upitniku⁹.

⁹ Rezultati istraživanja Zrinščak i Lakoš (2012) pokazali su da su ispitanici u najvećem postotku (29,5%) volontirali *neformalno, na osoban način*, no u naš upitnik nismo uvrstili tu opciju jer je pojam neformalnog volontiranja nejasan i neodređen te se pod njega mogu uvrstiti izuzetno raznolike aktivnosti (npr. šetnja susjedovog psa, odlazak u trgovinu starijem susjedu i sl.) za koje je dvojbeno mogu li se smatrati indikatorom civilnog angažmana.

7.3. Provjera hipoteza

H1: Civilnom aktivizmom skloniji su studenti lijeve političke orijentacije.

Kako bismo utvrdili jesu li ispitanici lijeve političke orijentacije skloniji civilnom aktivizmu u odnosu na one koji su iskazali sklonost opcijama političkog centra ili desnice proveli smo t-test i analizu varijance¹⁰. T-test je pokazao da s obzirom na političku orijentaciju statistički značajna razlika na razini rizika .05 postoji kod pet od ukupno četrnaest ponuđenih načina djelovanja. Tako u prosvjedima, štrajkovima i demonstracijama te u mimohodima, paradama i javnim okupljanjima više sudjeluju oni koji imaju niži rezultat na skali političke orijentacije¹¹. Oni također i češće bojkotiraju ili kupuju proizvode zbog društvenih i političkih vrijednosti proizvođača, dok u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe u većoj mjeri sudjeluju ispitanici koji imaju viši rezultat na skali političke orijentacije (Tablica 12).

Zanimalo nas je i postoji li statistički značajna povezanost između broja volonterskih sati i političke orijentacije te smo u tu svrhu proveli analizu varijance. Rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna razlika u političkoj orijentaciji među ispitanicima s obzirom na broj sati koji su ispitanici proveli volontirajući ($F_{(6,267)}=.588$, $p=.740$). Također, niti između ispitanika koji su volontirali i onih koji uopće nisu volontirali¹² ne postoji statistički značajna razlika u političkoj orijentaciji ($t_{(270)}=.001$, $p=1.000$).

U većini načina djelovanja ne postoji statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na političku orijentaciju, no u načinima gdje ona postoji u većoj mjeri sudjeluju ispitanici koji imaju niži rezultat na skali političke orijentacije (osim u slučaju pomaganja u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe). Stoga možemo reći da je *postavljena hipoteza djelomično potvrđena* – ispitanici s nižim rezultatom na skali političke orijentacije skloniji su pojedinim načinima civilnog aktivizma.

¹⁰ U navedenim je analizama politička orijentacija zavisna varijabla, dok su sudjelovanje u pojedinim načinima civilnog aktivizma i broj volonterskih sati uzete kao nezavisne varijable.

¹¹ Budući da je vrlo mali postotak ispitanika (15,7%) iskazao sklonost desnoj političkoj opciji, nismo mogli govoriti o razlikama između ispitanika sklonih centru, lijevoj i desnoj političkoj opciji već smo samo utvrdili jesu ispitanici s višim/nižim rezultatom na skali političke orijentacije skloniji određenom načinu civilnog aktivizma. Pritom niži rezultati označavaju sklonost lijevoj, a viši rezultati desnoj političkoj opciji: 1 – izrazito lijevo, 2 – lijevo, 3 – centar, 4 – desno, 5 – izrazito desno.

¹² Postoji li razlika između volontera i nevolontera provjerili smo reduciranjem skale odgovora na pitanje *Koliko ste sveukupno sati u proteklih 12 mjeseci proveli volontirajući?*, pri čemu smo odgovoru *nisam volontirao/la* pridružili vrijednost 0, a svim preostalim odgovorima koji se tiču broja volonterskih sati pridružili smo vrijednost 1. Time smo dobili varijablu s dvije kategorije odgovora koju smo nazvali *sklonost volontiranju*.

Tablica 12. Načini civilnog djelovanja i politička orijentacija¹³

		N	X	t	df	p	
1.	sudjelovanje u prosvjedu, štrajku ili demonstracijama	ne	242	2.84	5.249*	273	.000
		da	33	2.09			
2.	potpisivanje peticija	ne	73	2.73	-.329	273	.743
		da	202	2.76			
3.	sudjelovanje u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	ne	242	2.81	3.473*	273	.001
		da	33	2.30			
4.	kontaktiranje javnih službenika	ne	260	2.77	1.412	273	.159
		da	15	2.47			
5.	kontaktiranje medija	ne	261	2.74	-1.356	17.500	.192
		da	14	2.93			
6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	268	2.75	-.819	273	.413
		da	7	3.00			
7.	volontiranje za političkog kandidata ili stranku	ne	269	2.76	1.286	273	.200
		da	6	2.33			
8.	posjećivanje tribina ili rasprava	ne	205	2.78	.750	106.991	.455
		da	70	2.69			
9.	sudjelovanje u podizanju svijesti oko nekog problema	ne	224	2.75	.075	273	.941
		da	51	2.75			
10.	doniranje novca u dobrotvorne svrhe	ne	63	2.62	-1.498	273	.135
		da	212	2.79			
11.	pomaganje u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe	ne	188	2.66	-2.844*	273	.005
		da	87	2.95			
12.	doniranje hrane, odjeće i sl. u dobrotvorne svrhe	ne	100	2.65	-1.597	273	.111
		da	175	2.81			
13.	bojkotiranje određenih proizvoda	ne	206	2.86	3.700*	101.324	.000
		da	69	2.42			
14.	kupovanje određenih proizvoda	ne	233	2.82	2.617*	50.664	.012
		da	42	2.40			

* t je statistički značajan na razini rizika .05

¹³ Kod 5., 8., 13. i 14. načina civilnog aktivizma varijance nisu homogene zbog čega stupnjevi slobode (df) imaju vrijednost različitu od df=273, odnosno izračunati su Welch-Satterthwaiteovom metodom koja se koristi za određivanje vrijednosti koje približno odgovaraju stvarnim stupnjevima slobode.

Ilišin (2005) govori o postojanju dviju velikih, razmjerno polariziranih skupina mladih u hrvatskom društvu. Prvu skupinu čini socijalno kompetentnija mladež koja naginje ideološko-političkim opcijama lijevog centra i koja je liberalnija, kritičnija prema društvenoj stvarnosti i političkim akterima, dok drugoj skupini pripadaju mladi skloni opcijama desnog ideološko-političkog spektra koje opisuje kao socijalno inferiornije. Iako ne možemo potvrditi ili osporiti rezultate navedenog istraživanja budući da su naši ispitanici većinom skloni lijevoj političkoj opciji ili centru, možemo utvrditi da prema rezultatima našeg istraživanja mladi skloniji lijevoj ideološko-političkoj opciji u većoj mjeri sudjeluju u prosvjedima, štrajkovima i drugim oblicima javnog okupljanja koje možemo smatrati aktivnijim oblicima civilnog angažmana te u većoj mjeri bojkotiraju i kupuju proizvode zbog vrijednosti proizvođača, što na neki način ukazuje na veću razinu kritičnosti spram društvene stvarnosti kod mladih sklonih lijevoj političkoj opciji o kojoj govori i V. Ilišin.

H2: Civilnom aktivizmu skloniji su studenti boljeg imovinskog stanja.

Kako bismo provjerili ovu hipotezu proveli smo t-test i analizu varijance. Rezultati su pokazali da na razini rizika .05 imovinsko stanje nije statistički značajno povezano s načinima civilnog angažmana (Tablica 13). Ni u slučaju sklonosti volontiranju ($t_{(291)}=-.729$, $p=.467$) i broja volonterskih sati ($F_{(6,288)}=.578$, $p=.747$) nije pronađena statistički značajna razlika s obzirom na imovinsko stanje. *Hipoteza nije potvrđena.*

Tablica 13. Načini civilnog djelovanja i imovinsko stanje

		N	X	t	df	p																																																			
1.	sudjelovanje u prosvjedu, štrajku ili demonstracijama	ne	257	3.09	-.146	294	.884																																																		
		da	39	3.10				2.	potpisivanje peticija	ne	82	3.16	1.119	294	.264	da	214	3.06	3.	sudjelovanje u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	ne	262	3.06	-1.303	37.892	.200	da	34	3.26	4.	kontaktiranje javnih službenika	ne	280	3.11	1.412	15.726	.177	da	16	2.75	5.	kontaktiranje medija	ne	282	3.09	-.313	294	.755	da	14	3.14	6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205
2.	potpisivanje peticija	ne	82	3.16	1.119	294	.264																																																		
		da	214	3.06				3.	sudjelovanje u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	ne	262	3.06	-1.303	37.892	.200	da	34	3.26	4.	kontaktiranje javnih službenika	ne	280	3.11	1.412	15.726	.177	da	16	2.75	5.	kontaktiranje medija	ne	282	3.09	-.313	294	.755	da	14	3.14	6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205	6.095	.844	da	7	3.00						
3.	sudjelovanje u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	ne	262	3.06	-1.303	37.892	.200																																																		
		da	34	3.26				4.	kontaktiranje javnih službenika	ne	280	3.11	1.412	15.726	.177	da	16	2.75	5.	kontaktiranje medija	ne	282	3.09	-.313	294	.755	da	14	3.14	6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205	6.095	.844	da	7	3.00																	
4.	kontaktiranje javnih službenika	ne	280	3.11	1.412	15.726	.177																																																		
		da	16	2.75				5.	kontaktiranje medija	ne	282	3.09	-.313	294	.755	da	14	3.14	6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205	6.095	.844	da	7	3.00																												
5.	kontaktiranje medija	ne	282	3.09	-.313	294	.755																																																		
		da	14	3.14				6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205	6.095	.844	da	7	3.00																																							
6.	kontaktiranje saborskih zastupnika, Vlade, predstavnika lokalne vlasti	ne	289	3.09	.205	6.095	.844																																																		
		da	7	3.00																																																					

7.	volontiranje za političkog kandidata ili stranku	ne	290	3.08	-.902	294	.368
		da	6	3.33			
8.	posjećivanje tribina ili rasprava	ne	227	3.12	1.444	294	.150
		da	69	2.99			
9.	sudjelovanje u podizanju svijesti oko nekog problema	ne	245	3.09	.109	294	.913
		da	51	3.08			
10.	doniranje novca u dobrotvorne svrhe	ne	69	3.07	-.216	294	.829
		da	227	3.09			
11.	pomaganje u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe	ne	201	3.11	.803	294	.423
		da	95	3.04			
12.	doniranje hrane, odjeće i sl. u dobrotvorne svrhe	ne	111	3.06	-.523	277.252	.601
		da	185	3.10			
13.	bojkotiranje određenih proizvoda zbog vrijednosti proizvođača	ne	220	3.09	-.056	105.863	.956
		da	76	3.09			
14.	kupovanje određenih proizvoda zbog vrijednosti proizvođača	ne	251	3.11	.936	52.060	.354
		da	45	2.98			

H3: Studentice su sklonije civilnom aktivizmu u odnosu na studente.

U svrhu provjere ove hipoteze proveli smo hi-kvadrat test te su rezultati pokazali da od svih oblika civilnog djelovanja statistički značajna povezanost na razini rizika .05 postoji samo između bojkotiranja proizvoda i spola (Tablica 14), odnosno da ispitanici u većoj mjeri bojkotiraju proizvode zbog vrijednosti koje promiču njihovi proizvođači, nego što to čine ispitanice.

Tablica 14. Bojkotiranje proizvoda

	muškarci	žene
ne	54,2	76,4
da	45,8	23,6

($\chi^2=5.737$, $df=2$, $p=.017$)

S obzirom na mali udio muškaraca u uzorku (8%) nije sasvim jasno postoji li razlika između studenata i studentica u bojkotiranju proizvoda ili je razlika s obzirom na spol u tom načinu civilnog angažmana umjetno generirana. Stoga ovu hipotezu odbacujemo. Postoji li

doista razlika između studenata i studentica u pogledu načina civilnog djelovanja valjalo bi provjeriti na reprezentativnijem uzorku.

H4: Studenti kojima je religija važna skloniji su civilnom aktivizmu od studenata kojima religija nije važna ili su spram nje indiferentni.

Budući da je distribucija ispitanika na varijabli važnost religije bimodalna proveli smo hi-kvadrat test koji je pokazao da na razini rizika .05 statistički značajna povezanost između važnosti religije i načina civilnog angažmana postoji kod sudjelovanja u mimohodima, posjećivanja tribina te bojkotiranja i kupovanja proizvoda zbog vrijednosti njihovih proizvođača (Tablica 15). Kod sva četiri načina djelovanja ispitanici koji su se izjasnili da im religija nije važna više sudjeluju u navedenim aktivnostima od onih kojima religija nije niti važna niti nevažna i onih kojima je ona važna u životu.

Iako u većini načina civilnog djelovanja ne postoji razlika s obzirom na važnost religije, u djelovanjima kod kojih postoji statistički značajna razlika, rezultati hi-kvadrat testa pokazali su da su u većoj mjeri angažirani oni ispitanici kojima religija nije važna, stoga *odbacujemo postavljenu hipotezu*: studenti kojima religija uopće nije važna skloniji su sudjelovanju u mimohodima, paradama i javnim okupljanjima te posjećivanju tribina i rasprava od svih preostalih ispitanika, dok su studenti kojima religija uglavnom nije važna skloniji bojkotiranju i kupovanju proizvoda radi vrijednosti proizvođača od svih preostalih ispitanika.

Tablica 15. Načini civilnog djelovanja i važnost religije (%)

		Uopće mi nije važna	Uglavnom mi nije važna	Niti mi je važna niti nevažna	Uglavnom mi je važna	Izrazito mi je važna
Sudjelovanje u mimohodima, paradama i javnim okupljanjima ($\chi^2=36.373$, $df=4$, $p=.000$)	Ne	69	91,4	93,6	97,4	94
	Da	31	8,6	6,4	2,6	6
Posjećivanje tribina i rasprava ($\chi^2=14.757$, $df=4$, $p=.005$)	Ne	62	71,4	87,2	84,6	77,6
	Da	38	28,6	12,8	15,4	22,4
Bojkotiranje određenih proizvoda ($\chi^2=14.418$, $df=4$, $p=.006$)	Ne	64,8	57,1	76,6	83,3	82,1
	Da	35,2	42,9	23,4	16,7	17,9
Kupovanje određenih proizvoda ($\chi^2=22.349$, $df=4$, $p=.000$)	Ne	77,5	62,9	89,4	93,6	89,6
	Da	22,5	37,1	10,6	6,4	10,4

H5: Studenti različitih studija razlikuju se prema sklonosti civilnom aktivizmu.

Analiza (hi-kvadrat test) je pokazala da statistički značajna povezanost na razini rizika .05 postoji između vrste studija i sklonosti volontiranju ($\chi^2=31.223$, $df=4$, $p=.000$). U proteklih 12 mjeseci u najvećem su postotku volontirali studenti socijalne pedagogije (76,9%), zatim studenti psihologije (75,5%), pedagogije (58,1%) i sociologije (51,9%), a najmanje studenti učiteljskog studija (39%), dok između vrste studija i broja volonterskih sati ne postoji statistički značajna povezanost. Nadalje, u paradama, mimohodima i javnim okupljanjima sudjelovalo je više studenata sociologije nego studenata preostalih studija, dok su studenti socijalne pedagogije sudjelovali u podizanju svijesti oko nekog društvenog pitanja u većoj mjeri nego studenti preostalih studija. Tribine i rasprave su u većoj mjeri posjećivali studenti sociologije, pedagogije i sociologije nego studenti psihologije i učiteljskog studija (Tablica 16).

Hipotezu djelomično prihvaćamo: studenti različitih studija razlikuju se prema sklonosti volontiranju, no kod sudjelovanja u različitim načinima civilnog aktivizma razlika između studenata različitih studija utvrđena je samo kod tri od ukupno četrnaest ponuđenih načina civilnog aktivizma.

Tablica 16. Načini civilnog djelovanja i studij

		Pedagogija	Socijalna pedagogija	Psihologija	Sociologija	Učiteljski studij
Sudjelovanje u mimohodima, paradama i javnim okupljanjima ($\chi^2=15.112$, $df=4$, $p=.004$)	Ne	87,1	86,2	92	75,9	96
	Da	12,9	13,8	8	24,1	4
Posjećivanje tribina i rasprava ($\chi^2=32.160$, $df=4$, $p=.000$)	Ne	61,3	67,7	84	57,4	92
	Da	38,7	32,3	16	42,6	8
Sudjelovanje u podizanju svijesti oko nekog društvenog pitanja (podjela letaka i sl.) ($\chi^2=27.235$, $df=4$, $p=.000$)	Ne	80,6	63,1	90	83,3	93
	Da	19,4	36,9	10	16,7	7

H6: Studenti/ce čiji su roditelji višeg obrazovanja skloniji/e su civilnom aktivizmu.

Da bismo utvrdili postoji li povezanost između obrazovanja oca i majke i načina civilnog angažmana, proveli smo analizu (hi-kvadrat test) koja je pokazala da statistički značajna povezanost na razini rizika .05 između obrazovanja oca i majke i sudjelovanja u pojedinim oblicima civilnog angažmana ne postoji ni u jednom slučaju osim kod volontiranja za političkog kandidata ili političku stranku gdje rezultati pokazuju povezanost s obrazovanjem majke. Točnije, ispitanici čije majke imaju visoku naobrazbu nešto su skloniji volontiranju za političkog kandidata ili stranku. Ipak, zbog izrazito malog broja ispitanika koji su sudjelovali u tom načinu civilnog angažmana (2% od ukupnog broja ispitanika) ne možemo jasno utvrditi takvu povezanost.

Između sklonosti volontiranju i obrazovanja oca i majke nije pronađena statistički značajna povezanost, kao ni između broja volonterskih sati u proteklih 12 mjeseci i obrazovanja oca i majke. Statistički značajna povezanost pronađena je samo između obrazovanja majke i volontiranja za političkog kandidata ili stranku te i *ovu hipotezu odbacujemo*.

Tablica 17. Volontiranje za političkog kandidata ili političku stranku i obrazovanje majke (%)

		bez školske spreme, nezavršena OŠ	završena osnovna škola	trogodišnja stručna škola	četverogodišnja srednja škola	visa škola	fakultet	specijalizacija, magisterij, doktorat
volontiranje za političkog kandidata ili političku stranku ($\chi^2=17.018$, $df=6$, $p=.009$)	ne	100 (3)	92,3 (12)	100 (30)	100 (152)	100 (35)	92,8 (52)	90,9 (10)
	da	0	7,7 (1)	0	0	0	7,2 (4)	9,1 (1)

H7: Studenti/ce iz naselja s manjim brojem stanovnika skloniji/e su civilnom aktivizmu.

Hi-kvadrat testom je utvrđeno da između načina djelovanja i veličine mjesta u kojem su ispitanici živjeli tijekom srednjoškolskog obrazovanja ne postoji statistički značajna povezanost. Također niti između veličine naselja i uključenosti u volontiranje (broja volonterskih sati) nije pronađena statistički značajna povezanost. *Hipoteza nije potvrđena*: ne postoji povezanost između veličine naselja u kojem su ispitanici živjeli tijekom srednjoškolskog obrazovanja i sklonosti civilnom angažmanu.

H8: Postoji povezanost između uspjeha na studiju (prosjeka ocjena) i sklonosti civilnom angažmanu studenata.

Da bismo utvrdili postoji li statistički značajna povezanost između prosjeka ocjena na studiju i sklonosti civilnom angažmanu, proveli smo hi-kvadrat test te smo utvrdili da takva povezanost ne postoji u pogledu načina civilnog angažmana.

Hi-kvadrat testom utvrđena je povezanost¹⁴ između prosjeka ocjena i sklonosti volontiranju, odnosno pokazalo se da studenti koji volontiraju ujedno imaju i viši prosjek ocjena nego studenti koji ne volontiraju ($\chi^2=11.744$, $df=3$, $p=.008$). Također, pokazalo se i da postoji povezanost između broja volonterskih sati studenata i njihovog prosjeka ocjena ($\chi^2=36.827$, $df=18$, $p=.006$), točnije više su vremena volontirajući proveli studenti s višim prosjekom ocjena (Prilog 1).

Hipoteza je djelomično potvrđena: ni kod jednog načina civilnog angažmana nije utvrđena povezanost s prosjekom ocjena ispitanika, osim u slučaju volontiranja gdje je utvrđena povezanost između prosjeka ocjena s jedne strane i sklonosti volontiranju i broja sati koji su ispitanici proveli volontirajući u proteklih 12 mjeseci s druge strane.

Uzimajući u obzir sve navedene rezultate provjera hipoteza, možemo utvrditi da je u potpunosti potvrđena jedino hipoteza da se ispitanici s različitih studija razlikuju prema sklonosti civilnom aktivizmu, dok su hipoteze o povezanosti sklonosti civilnom aktivizmu s političkom orijentacijom, vrstom studija i prosjekom ocjena djelomično potvrđene. U slučaju provedbe daljnjih reprezentativnijih istraživanja civilnog aktivizma svakako bi veću pozornost valjalo obratiti na razradu tipologije i operacionalizaciju civilnog aktivizma. Prvenstveno, trebalo bi odvojiti i razlikovati pasivne od aktivnih oblika angažmana, slično kao što predlažu Ekman i Amnå (2009), uz razlikovanje civilnog od političkog angažmana. Naime, aktivna građanska zauzetost za zajednicu nešto je što u nekom obliku imamo pravo 'očekivati' od svih mladih, dok angažman u političkim strankama ne očekujemo niti bismo trebali očekivati od većine mladih.

¹⁴ statistička značajnost testirana je na razini rizika .05

7.4. Razlozi volontiranja

Ispitanike koji su naveli da su volontirali u proteklih 12 mjeseci pitali smo za razloge volontiranja. Instrument koji smo koristili za tu svrhu preuzet je od Clary i suradnika (1998) i djelomično prilagođen potrebama ovog istraživanja. Instrument se sastojao od 29 tvrdnji. Frekvencija i aritmetičke sredine dobivenih odgovora na svakoj od čestica pokazuju da su ispitanici najveći stupanj slaganja iskazali na tvrdnjama vezanim uz altruističke razloge i učenje: pomaganje drugima, doprinos općem dobru, učenje kroz neposredno iskustvo, razvoj radnih vještina, učenje odnošenja prema različitim ljudima itd. Pritom su kao razlog volontiranja najčešće navodili pribježište od vlastitih problema, dio studijskih obaveza ili dio obiteljske tradicije (Tablica 18).

Tablica 18. Razlozi volontiranja – čestice i postoci

		Uopće se ne odnosi na mene	Ne odnosi se na mene	Ne znam, ne mogu procijeniti	Odnosi se na mene	U potpunosti se odnosi na mene	X	s	N
9.	Smatram da je važno pomagati drugima.	0	0.6	1.9	25.9	71.6	4.69	.540	162
3.	Volontirajući mogu pridonijeti općem dobru.	0.6	1.2	5.5	37.8	54.9	4.45	.712	164
15.	Volontiranje mi omogućuje da učim kroz neposredno iskustvo.	0	2.4	4.9	39.6	53	4.43	.702	164
13.	Volontiranjem mogu razviti svoje radne vještine.	0	2.4	7.3	37.8	52.4	4.40	.732	164
25.	Volontirajući učim kako se odnositi prema različitim ljudima.	1.8	2.5	7.4	36.8	51.5	4.34	.862	163
8.	Volontirajući mogu naučiti više o području koje me zanima.	1.8	3	9.8	32.9	52.4	4.31	.904	164
5.	Volontiranje mi pomaže da se osjećam dobro.	0.6	1.2	11.5	48.5	38.2	4.22	.744	165
1.	Volontiram jer suosjećam s onima kojima je potrebna pomoć.	1.2	2.4	7.3	55.2	33.9	4.18	.767	165
16.	Podatke o volontiranju mogu upisati u životopis.	6.7	6.1	6.1	30.9	50.3	4.12	1.183	165
20.	Volontirajući stječem novu perspektivu na pojave oko sebe.	0	3	19.4	41.2	36.4	4.11	.819	165
2.	Volontiranje je dobar način za stvaranje poznanstava.	1.3	6.9	12.5	45.6	33.8	4.04	.924	160
23.	Volontiranje mi pomaže da se osjećam korisno.	2.4	4.9	14.6	51.8	26.2	3.95	.908	164
12.	Kada volontiram osjećam da sam dobra osoba.	1.9	5.1	17.3	53.8	21.8	3.88	.872	156
21.	Osjećam odgovornost za zajednicu u kojoj živim.	3.1	6.7	20.9	44.8	24.5	3.81	.985	163
10.	Volontiranje mi omogućuje da steknem nove prijatelje.	3.1	9.3	21	37.7	29	3.80	1.056	162
6.	Vjerujem da kroz volontiranje mogu steći veze važne za budući posao.	7.4	8	14.1	39.9	30.7	3.79	1.180	163

26.	Volontiranje povećava moje samopouzdanje.	4.9	6.7	22.6	37.8	28	3.77	1.082	164
27.	Volontirajući mogu saznati više o mogućnostima zapošljavanja.	6.1	11	16.6	43.6	22.7	3.66	1.130	163
17.	Ljudi koje poznajem dijele interes za volontiranje.	3.7	12.3	21.5	42.9	19.6	3.63	1.049	163
24.	Mogu dobiti preporuku za posao ili daljnji studij.	7.9	9.8	25	32.9	24.4	3.56	1.189	164
4.	Moji prijatelji volontiraju.	4.3	22	21.3	35.4	17.1	3.39	1.132	164
19.	Volontiranje mi može pomoći da dobijem željeni posao.	11.1	11.7	27.2	31.5	18.5	3.35	1.228	162
14.	Kada volontiram ne osjećam se usamljeno.	11.7	13.5	28.2	28.2	18.4	3.28	1.245	163
18.	Kada volontiram osjećam se važnim/om.	6.1	18.4	30.1	31.9	13.5	3.28	1.103	163
11.	Meni bliske osobe volontiraju.	8.5	19.5	26.8	32.3	12.8	3.21	1.155	164
28.	Volontirajući zaboravljam na svoje probleme	17.8	24.5	20.9	22.1	14.7	2.91	1.331	163
7.	Volontiranje mi pomaže da prevladam svoje osobne probleme.	17.8	30.7	23.3	22.7	5.5	2.67	1.170	163
29.	Volontiranje je dio mojih studijskih obaveza.	48.5	18.4	12.3	14.7	6.1	2.12	1.321	163
22.	Volontiranje je dio obiteljske tradicije.	50	27.8	9.9	9.3	3.1	1.88	1.113	162

U istraživanju Zrinščaka i Lakoša (2012) dobivena je slična struktura odgovora: studenti su najviše vrednovali altruistične razloge poput *osjećam da je važno pomagati drugima* i *mogu učiniti nešto za svrhu koja mi je važna*, te intrinzične i socijalne koristi od volontiranja: vlastito zadovoljstvo, stvaranje društvenih kontakata, mogućnost da se nauče nove stvari te stvaranje povjerenja među ljudima, dok su najslabije vrednovali odgovore koje su autori nazvali terapeutsko-samopomažućim motivima. Zrinščak i Lakoš zaključuju da su različiti razlozi za volontiranje međusobno komplementarni, to jest da se međusobno ne isključuju već se nadopunjuju, a to je vidljivo i iz odgovora dobivenih u našem istraživanju. Primjerice, ispitanicima razlog za volontiranje istovremeno može biti želja za pomaganjem drugima, učenje putem neposrednog iskustva, ali i očekivanje da će na taj način steći određene prednosti prilikom zapošljavanja.

Navedeni rezultati vezani uz razloge volontiranja donekle se podudaraju s rezultatima dobivenim u istraživanju Ilišin i sur. (2013) gdje je najčešći razlog uključivanja u dobrovoljni rad osjećaj predanosti u pomaganju drugima, opća želja za društvenim angažmanom i konkretno rješavanje nekog problema, dok su među najrjeđim razlozima upoznavanje budućeg poslodavca i obiteljska tradicija.

Da bismo utvrdili raspoređuju li se pojedini razlozi volontiranja na uzorku studenata društvenih studija prema poddomenama kao što je pretpostavljeno teorijskim okvirom te kako bismo zatim provjerili razlikuju li se studenti pojedinih studija obuhvaćenih uzorkom prema stupnju prihvaćanja pojedinih razloga, proveli smo faktorsku analizu metodom glavnih komponenata pri čemu smo koristili GK kriterij za zaustavljanje ekstrakcije faktora. U oblimin soluciji dobiveno je sedam faktora koji zajedno objašnjavaju 66,1% ukupne varijance instrumenta. Pouzdanost instrumenta je $\alpha = .880$. Nakon izbacivanja osam čestica (čestice 2, 10, 12, 18, 21, 22, 26 i 29) koje su imale podjednake saturacije na više faktora (nisu zadovoljavale Thurstoneov princip jednostavne strukture), preostala je 21 čestica te je dobiveno šest faktora koji objašnjavaju 70,652% ukupne varijance instrumenta. Nakon izbacivanja čestica koeficijent pouzdanosti instrumenta iznosi $\alpha = .847$ (Prilog 2).

Iz tablice interkorelacija dobivenih faktora (Tablica 19) vidljivo je da su korelacije među faktorima niske. Koeficijent determinacije je u svim slučajevima manji od .10, osim između faktora razvoj karijere i stjecanje znanja gdje je nešto viši, što je i očekivano budući da su navedena dva faktora međusobno konceptualno bliska.

Dobiveni faktori odgovaraju dimenzijama predviđenima u teorijsko-konceptualnom dijelu. Jedino čestica *volontiranjem mogu razviti svoje radne vještine* koja je u teorijskoj razradi bila smještena u dimenziju karijera, u rezultatima pripada faktoru učenje. Budući da su te dvije dimenzije bliske, navedena čestica sadržajno odgovara faktoru učenje. Iz konačne verzije, izbačene su dvije dimenzije predviđene teorijsko-konceptualnim okvirom: širenje kruga poznanika i studijske obveze.

Tablica 19. Interkorelacije faktora

faktori	razvoj karijere	pribježište	utjecaj okoline	altruistične vrijednosti	stjecanje znanja ¹⁵	razvoj samopoštovanja
razvoj karijere	1.000	.126	.308	.044	-.362	.045
pribježište		1.000	.166	.207	-.157	-.174
utjecaj okoline			1.000	.046	-.101	-.012
altruistične vrijednosti				1.000	-.162	-.148
stjecanje znanja					1.000	.032
razvoj samopoštovanja						1.000

¹⁵ Korelacije faktora „stjecanje znanja“ sa svim preostalim faktorima imaju negativan predznak jer čestice instrumenta saturiraju na ovaj faktor s negativnim preznacima, no u sadržajnom smislu korelacije su pozitivne (isti je slučaj i s faktorom „razvoj samopoštovanja“).

Prvi smo faktor nazvali razvoj karijere i čine ga sljedeće čestice: 24. *Mogu dobiti preporuku za posao ili daljnji studij*, 19. *Volontiranje mi može pomoći da dobijem željeni posao*, 6. *Vjerujem da kroz volontiranje mogu steći veze važne za budući posao*, 16. *Podatke o volontiranju mogu upisati u životopis*, 27. *Volontirajući mogu saznati više o mogućnostima zapošljavanja*.

Drugi faktor smo nazvali stjecanje znanja, a čine ga čestice 25. *Volontirajući učim kako se odnositi prema različitim ljudima*, 20. *Volontirajući stječem novu perspektive na pojave oko sebe*, 13. *Volontiranjem mogu razviti svoje radne vještine*, 15. *Volontiranje mi omogućuje da učim kroz neposredno iskustvo*, 8. *Volontirajući mogu naučiti više o području koje me zanima*.

Treći smo faktor nazvali pribježište i sastoji se od tri čestice: 28. *Volontirajući zaboravljam na svoje probleme*, 7. *Volontiranje mi pomaže da prevladam svoje osobne probleme*, 14. *Kada volontiram ne osjećam se usamljeno*.

Četvrti faktor je utjecaj okoline, a sastoji se od sljedećih čestica: 11. *Meni bliske osobe volontiraju*, 4. *Moji prijatelji volontiraju*, 17. *Ljudi koje poznajem dijele interes za volontiranje*.

Peti faktor predstavlja razloge volontiranja koje se odnose na altruistične vrijednosti te sadrži tri čestice: 9. *Smatram da je važno pomagati drugima*, 3. *Volontirajući mogu pridonijeti općem dobru*, 1. *Volontiram jer suosjećam s onima kojima je potrebna pomoć*.

Posljednji faktor koji smo nazvali razvoj samopoštovanja sastoji se od sljedećih čestica: 23. *Volontiranje mi pomaže da se osjećam korisno*, 5. *Volontiranje mi pomaže da se osjećam dobro*.

Najveći stupanj slaganja imaju skale altruističke vrijednosti i stjecanje znanja, dok se ispitanici u najmanjem stupnju slažu sa skalom pribježište (Tablica 20). Općenito, na svim je skalama relativno visok stupanj slaganja, osim na skali pribježište. Ta je skala ujedno i jedina čije čestice (28. i 7. čestica) imaju prosječni rezultat niži od sredine raspona skale (<3.00) (Tablica 20).

Tablica 20. Prikaz prosječnih rezultata na subskalama razloga volontiranja

	X_{uk}	s	X_{ped}	X_{sped}	X_{psih}	X_{soc}	X_{us}
razvoj karijere	3.6820	.99912	3.9375	3.8792	3.9514	3.0480	3.4629
stjecanje znanja	4.3190	.61529	4.4941	4.3667	4.5135	4.1040	4.1222
pribježište	2.9571	1.04373	3.1961	2.8472	2.4414	3.2533	3.3148
utjecaj okoline	3.4029	.96826	3.8039	3.3681	3.8378	2.9067	3.1574
altruistične vrijednosti	4.4369	.50585	4.4118	4.4861	4.4259	4.4867	4.4286
razvoj samopoštovanja	4.0854	.72130	4.0588	4.1633	4.1081	4.0200	4.0139

Željeli smo utvrditi postoji li među ispitanicima statistički značajna razlika u prosječnom rezultatu na tvrdnjama svake subskale s obzirom na vrstu studija, te smo proveli analizu na svakoj od subskala razloga volontiranja¹⁶.

Provedom Kruskal-Wallisovog testa pokazalo se da statistički značajna razlika u prosječnom rezultatu ispitanika s obzirom na studij postoji na razini rizika .05 kod četiri subskale: razvoj karijere ($\chi^2=11.368_{(4)}$, $p=.023$), stjecanje znanja ($\chi^2=12.182_{(4)}$, $p=.016$), pribježište ($\chi^2=17.389_{(4)}$, $p=.002$) i utjecaj okoline ($\chi^2=17.888_{(4)}$, $p=.001$). Pritom na subskali razvoj karijere najniži prosječni rezultat imaju studenti sociologije i učiteljskog studija, dok studenti preostalih triju studija imaju podjednako visok prosječni rezultat (≈ 3.9). Na subskali stjecanje znanja ispitanici svih studija imaju visok prosječni rezultat (iznad 4.1), no najniži je u slučaju studenata sociologije i učiteljskog studija. Kao što smo ranije naveli, subskala pribježište ima najmanji stupanj slaganja u odnosu na preostale subskale, pri čemu se s tom subskalom u najmanjoj mjeri slažu studenti psihologije, a u najvećoj mjeri studenti učiteljskog studija, dok na subskali utjecaj okoline najniži prosječni rezultat imaju studenti sociologije, a najviši studenti socijalne pedagogije i psihologije. Prikaz rezultata Kruskal-Wallisovog testa nalazi se u Tablici 21.

¹⁶ Proveli smo Kruskal-Wallisov test umjesto analize varijance budući da distribucije zavisne varijable (razlozi volontiranja) na pojedinim kategorijama nezavisne varijable (studij) statistički značajno odstupaju od normalne distribucije (Prilog 2).

Tablica 21. Rezultati Kruskal-Wallisovog testa – razlozi voloniranja i studij

	studij	N	X	s	X rang	χ^2	p
razvoj karijere	pedagogija	16	3.9375	.92005	92.13	11.368*	.023
	socijalna pedagogija	48	3.8792	.86614	89.15		
	psihologija	37	3.9514	.73848	91.26		
	sociologija	25	3.0480	1.40627	61.74		
	učiteljski studij	35	3.4629	.89675	67.66		
stjecanje znanja	pedagogija	17	4.4941	.48537	94.71	12.182*	.016
	socijalna pedagogija	48	4.3667	.60822	86.32		
	psihologija	37	4.5135	.48885	96.38		
	sociologija	25	4.1040	.78128	69.36		
	učiteljski studij	36	4.1222	.59383	64.24		
pribježište	pedagogija	17	3.1961	1.11840	91.47	17.389*	.002
	socijalna pedagogija	48	2.8472	1.07400	77.27		
	psihologija	37	2.4414	.89943	58.16		
	sociologija	25	3.2533	1.00130	96.68		
	učiteljski studij	36	3.3148	.93925	98.14		
utjecaj okoline	pedagogija	17	3.8039	.84211	100.38	17.808*	.001
	socijalna pedagogija	48	3.3681	.85949	79.14		
	psihologija	37	3.8378	.99883	102.82		
	sociologija	25	2.9067	.99778	59.22		
	učiteljski studij	36	3.1574	.89260	71.56		
altruističke vrijednosti	pedagogija	17	4.4118	.47914	78.15	.925	.921
	socijalna pedagogija	48	4.4861	.49565	86.24		
	psihologija	36	4.4259	.51400	79.47		
	sociologija	25	4.4867	.59845	78.82		
	učiteljski studij	35	4.4286	.47535	78.33		
razvoj samopoštovanja	pedagogija	17	4.0588	.82694	82.97	2.239	.692
	socijalna pedagogija	49	4.1633	.72448	88.07		
	psihologija	37	4.1081	.81765	85.93		
	sociologija	25	4.0200	.66895	76.66		
	učiteljski studij	36	4.0139	.61512	75.22		

* χ^2 je statistički značajan na razini rizika .05

7.5. Razlozi neuključenosti u volontiranje

Ispitanice/ke koje/i nisu volontirali u posljednjih 12 mjeseci, pitali smo o razlozima zbog kojih nisu bili uključeni u volontiranje. Za navedenih šesnaest razloga ispitanici su trebali navesti u kojoj se mjeri svaki pojedini razlog odnosi na njih osobno. Rezultati su prikazani u Tablici 22.

Tablica 22. Razlozi neuključenosti u volontiranje - postoci

		Uopće se ne odnosi na mene	Uglavnom se ne odnosi na mene	Ne znam, ne mogu procijeniti	Uglavnom se odnosi na mene	U potpunosti se odnosi na mene	X	s	N
6.	nedostatak vremena zbog studijskih obaveza	4.7	4.7	7.8	37.2	45.7	4.15	1.061	129
13.	nedostatak vremena zbog drugih aktivnosti kojima se bavim	3.1	13.4	19.7	30.7	33.1	3.77	1.142	127
8.	nedostatak vremena zbog rada uz studij	30.2	10.9	9.3	21.7	13.5	3.06	1.633	129
4.	nedostatak vremena zbog obiteljskih obaveza	20.6	23.8	15.1	28.6	11.9	2.87	1.350	126
5.	nisam informiran/a o mogućnostima volontiranja	25.4	19.0	30.2	19.8	5.6	2.61	1.220	126
7.	loša financijska situacija	37.3	20.6	15.9	12.7	13.5	2.44	1.440	126
11.	nitko od meni bliskih osoba ne volontira	44.1	18.9	11.8	17.3	7.9	2.26	1.381	127
1.	nisam zainteresiran/a za načine volontiranja koji se nude	30.2	31.0	27.8	8.7	2.4	2.22	1.050	126
10.	volonterski rad nije dovoljno cijenjen	38.6	24.4	22.0	10.2	4.7	2.18	1.191	127
9.	financijski troškovi koji su uključeni u volontiranje	45.2	21.4	15.1	14.3	4.0	2.10	1.238	126
2.	nisam zainteresiran/a za volontiranje kao takvo	36.5	35.7	18.3	7.9	1.6	2.02	1.008	126
12.	nemam potrebnih znanja i vještina	47.6	23.8	19.0	8.7	0.8	1.91	1.043	126
16.	nemam dovoljno samopouzdanja	52.8	19.7	16.5	10.2	0.8	1.87	1.079	127
15.	ne postoji organizacija za koju bih htio/la volontirati	49.6	22.8	25.2	1.6	0.8	1.81	.924	127
3.	loše zdravstveno stanje	65.3	23.4	8.1	1.6	1.6	1.51	.841	124
14.	prestao/la sam volontirati zbog negativnog volonterskog iskustva	76.4	12.6	7.9	2.4	0.8	1.39	.797	127

Iz tablice je vidljivo da sljedeće razloge prihvaća najveći postotak ispitanika koji nisu bili uključeni u volontiranje u proteklih 12 mjeseci: nedostatak vremena zbog studijskih obaveza (odnosi se na 82,9% ispitanika koji nisu volontirali), nedostatak vremena zbog drugih aktivnosti kojima se bavim (63,8%), zatim nedostatak vremena zbog obiteljskih obaveza (40,5%) i nedostatak vremena zbog rada uz studij (35,2%). 25,4% onih koji nisu volontirali smatra da nisu dovoljno informirani o mogućnostima volontiranja. 26,5% studenata nije volontiralo zbog svoje loše financijske situacije, a njih 9,5% nije zainteresirano za volontiranje kao takvo. Prema navedenim odgovorima možemo zaključiti da ispitanici nevolonteri pozitivno vrednuju volonterski angažman te da je nedostatak vremena osnovni razlog zbog kojeg studenti ne volontiraju.

Kako bismo utvrdili na koji se način pojedini razlozi volontiranja konfiguriraju te koji razlozi zajedno čine neki prepoznatljivi koncept, proveli smo na česticama instrumenta razloga nevolontiranja faktorsku analizu metodom glavnih komponenata uz GK kriterij za ekstrakciju faktora. U obličnoj soluciji dobili smo pet faktora¹⁷ te smo izbacili jednu česticu (3. *loše zdravstveno stanje*) koja nije zadovoljavala Thurstoneov princip jednostavne strukture. U bazičnoj soluciji faktori objašnjavaju 63,768% ukupne varijance instrumenta (Prilog 3). Pouzdanost instrumenta iznosi $\alpha = .700$.

Prvi faktor nazvali smo nezainteresiranost za volontiranje, a sastoji se od četiri čestice: 2. *nisam zainteresiran/a za volontiranje kao takvo*, 1. *nisam zainteresiran/a za načine volontiranja koji se nude*, 10. *volonterski rad nije dovoljno cijenjen* i 11. *nitko od meni bliskih osoba ne volontira*.

Drugi faktor – egzistencijalno-obiteljski razlozi – sastoji se također od četiri čestice: 7. *loša financijska situacija*, 9. *financijski troškovi koji su uključeni u volontiranje*, 8. *nedostatak vremena zbog rada uz studij* i 4. *nedostatak vremena zbog obiteljskih obaveza*.

Treći smo faktor nazvali (izvan)studijske obaveze i čine ga dvije čestice: 6. *nedostatak vremena zbog studijskih obaveza* i 13. *nedostatak vremena zbog drugih aktivnosti kojima se bavim*.

Četvrti faktor čine sljedeće varijable: 12. *nemam potrebnih znanja i vještina*, 16. *nemam dovoljno samopouzdanja* i 5. *nisam informiran/a o mogućnostima volontiranja*, te smo ga nazvali nedostatak samopouzdanja.

¹⁷ Korelacije među dobivenim faktorima relativno su niske. Najveća je korelacija između faktora „nezainteresiranost“ i „nedostatak samopouzdanja“ ($r = .237$) što možemo objasniti relativno visokim saturacijama varijabli *nitko od meni bliskih osoba ne volontira* i *nisam informiran/a o mogućnostima volontiranja* na oba faktora (Prilog 3).

Posljednji, peti faktor nazvali smo nepovjerenje u neprofitne organizacije, a čine ga čestice 14. *presta/la sam volontirati zbog negativnog volonterskog iskustva* te 15. *ne postoji organizacija za koju bih htio/la volontirati*.

Kao što možemo vidjeti iz Tablice 23, subskala (izvan)studijske obveze ima najviši prosječni rezultat (ujedno i jedini iznad 3.00), dok je na preostalim subskalama prosječni rezultat ispitanika relativno nizak (<2.61). Možemo reći da su najvažniji razlozi neuključivanja u volontiranje nedostatak vremena zbog studijskih obaveza i drugih aktivnosti kojima se studenti bave u slobodno vrijeme.

Tablica 23. Prosječne vrijednosti rezultata na subskalama razloga nevolontiranja

	X_{uk}	s	X_{ped}	X_{sped}	X_{psih}	X_{soc}	X_{us}
nezainteresiranost	2.1766	.86201	2.0417	1.8667	1.8342	2.2321	2.3220
egzistencijalno- obiteljski razlozi	2.6138	1.01184	2.5625	1.9464	2.0227	2.9554	2.7328
(izvan)studijske obveze	3.9690	.88334	3.4231	3.9333	3.7083	3.9643	4.1475
nedostatak samopouzdanja	2.1290	.87183	1.9697	1.9333	1.9722	2.0123	2.2938
nepovjerenje u organizacije	1.5984	.66975	1.4167	1.7000	1.6667	1.6786	1.5583

Da bismo utvrdili razlikuju li se studenti pojedinih studija obuhvaćenih uzorkom prema stupnju prihvaćanja pojedinih razloga nevolontiranja, proveli smo analizu varijance na svakoj od subskala. Rezultati su pokazali da statistički značajna razlika u prosječnom rezultatu ispitanika s obzirom na studij na razini rizika .05 postoji samo u slučaju egzistencijalno-obiteljskih razloga ($F_{(4,118)}=3.783$, $p=.006$). Zanimalo nas je između kojih studija postoji statistički značajna razlika te smo daljnjom provedbom Scheffeovog post hoc testa utvrdili da ona postoji između studenata sociologije i socijalne pedagogije. Točnije, studenti sociologije imaju viši prosječni rezultat na subskali egzistencijalno-obiteljski razlozi u odnosu na studente socijalne pedagogije (Tablica 24).

Tablica 24. Rezultati analize varijance na subskalama razloga nevolontiranja

	F	df1	df2	sig.	Scheffeo post hoc test
nezainteresiranost	1.447	4	121	.223	
egzistencijalno-obiteljski razlozi	3.783	4	118	.006*	2<4 ¹⁸
(izvan)studijske obveze	2.213	4	124	.071	
nedostatak samopouzdanja	1.026	4	119	.397	
nepovjerenje u organizacije	.484	4	122	.747	

* F je značajan na razini rizika .05

7.6. Fakultetsko okruženje

Željeli smo utvrditi kako studenti/ce ocjenjuju prisutnost nastavnih sadržaja i ozračja na svojim studijima kojima se promiče građanski angažman studentica i studenata, odnosno koji ih potiču na aktivniju brigu i angažman u zajednici. U tu svrhu konstruirali smo vlastiti upitnik koji sadrži deset čestica za koje su ispitanici trebali navesti stupanj slaganja. Distribucija ispitanika na svakoj od čestica prikazana je u Tablici 25.

Tablica 25. Okruženje u pogledu civilnog aktivizma

		Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Ne znam, ne mogu procijeniti	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem	X	s
8.	Na mom fakultetu se često promovira društveni angažman putem oglasa, plakata i sl.	2.3	8.7	21	44.3	23.3	3.78	.979
1.	Na mom studiju/fakultetu vlada ozračje koje potiče na civilni angažman.	1.3	6.7	27.3	46	18.7	3.74	.884
3.	Nastavni sadržaji potiču uvjerenje da mogu pozitivno utjecati na lokalne društvene probleme	1.3	10.3	21.3	47.7	19.3	3.73	.934
6.	Na mom studiju postoji mogućnost obavljanja volonterskog rada u sklopu nastave.	16.7	11.7	14	16.7	40.7	3.53	2.520
2.	Nastavni sadržaji potiču na aktivnu brigu za lokalnu zajednicu.	2.3	15.7	24.3	42.8	14.7	3.52	1.001
4.	Nastavni sadržaji me potiču na civilni angažman.	2.3	16	31.7	40	10	3.39	.950
5.	Nastavnici potiču studente na civilni angažman.	5.4	15.7	28	39.3	11.3	3.36	1.047
10.	Nastavnici potiču na sudjelovanje u pojedinim civilnim projektima i inicijativama.	3.3	14.3	37.7	34.3	10	3.33	.956
7.	Nastavnici potiču studente na uključivanje u studentske klubove i udruge.	12	26.3	30.3	22	9	2.90	1.150
9.	Tijekom studija sam stekao dojam da se na društveni aktivizam studenata ne gleda s odobravanjem.*	40.3	25	23.3	7.7	3.7	2.09	1.126

¹⁸ 1 - pedagogija, 2 - socijalna pedagogija, 3 - psihologija, 4 - sociologija, 5 - učiteljski studij.

Rezultati u tablici pokazuju da većina studenata smatra kako se na njihovom fakultetu često društveni angažman promovira putem oglasa, plakata i sl. (67,6%), a 64,7% studenata smatra da na njihovom studiju vlada ozračje koje potiče civilni angažman. Općenito, rezultati pokazuju da oko dvije trećine ispitanika smatra kako na njihovom studiju vlada afirmativno i poticajno ozračje u pogledu društvenog angažmana.

Proveli smo faktorsku analizu metodom glavnih komponenta koristeći GK kriterij za ekstrakciju faktora. Nakon čišćenja faktorske solucije (izbačene su 6. i 9. čestica) dobili smo jedan faktor koji objašnjava 51% ukupne varijance instrumenta (Prilog 4). Koeficijent pouzdanosti instrumenta je $\alpha=.863$.

Da bismo utvrdili postoji li razlika između studijskih grupa s obzirom na prosječan rezultat na skali *ozračje u pogledu civilnog angažmana*, proveli smo analizu varijance koja je pokazala da na razini rizika .05 postoji statistički značajna razlika ($F_{(4,290)}=15,797$, $p=.000$). Zanimalo nas je između kojih studijskih grupa postoji razlika te smo u tu svrhu proveli Scheffev post hoc test koji je pokazao da statistički značajna razlika na razini rizika .05 postoji između studija socijalne pedagogije s jedne strane i psihologije, sociologije i učiteljskog studija s druge strane (Prilog 4). Preciznije, studenti socijalne pedagogije ozračje na svom fakultetu procjenjuju sklonijim civilnom aktivizmu nego studenti preostalih navedenih studija (prosječni rezultati na skali prema studijskim grupama prikazani su u Tablici 26).

Tablica 26. Prosječni rezultati na skali fakultetsko okružje

	X_{uk}	s	X_{ped}	X_{sped}	X_{psih}	X_{soc}	X_{us}
fakultetsko okružje	3.4775	.70821	3.6532	3.9962	3.3189	3.2264	3.2912

Jedan dio tumačenja takvog rezultata može se odnositi na činjenicu da se u slučaju socijalne pedagogije radi o studiju koji priprema studente za pomagačku profesiju koja je orijentirana na ranjive i rizične skupine u društvu i na njihovo uključivanje u zajednicu te da je pritom djelovanje u zajednici putem volonterskog rada sastavni dio toga studija. Pretpostavljamo da navedeno velikim dijelom može objasniti povoljnije ozračje u pogledu civilnog angažmana u odnosu na druge studije. Ipak, potrebna su daljnja istraživanja, osobito kvalitativna kako bi se točnije utvrdile odlike koje čine povoljno ozračje na studijima za civilni angažman.

Ispitali smo također postoji li pozitivna korelacija¹⁹ između primjerenog ozračja na fakultetima u pogledu civilnog aktivizma i razine civilnog aktivizma studenata (odnosno broja

¹⁹ Varijable su ordinalne te smo koristili neparametrijski koeficijent Kendall tau-b.

volonterskih sati i broja različitih načina civilnog djelovanja u koja su ispitanici bili uključeni). Rezultati su pokazali da između ozračja na fakultetu i sati volontiranja postoji niska pozitivna korelacija²⁰ ($\tau_B=.166$, $N=294$, $p=.000$), kao i između ozračja na fakultetu i broja civilnih aktivnosti u kojima su ispitanici sudjelovali ($\tau_B=.251$, $N=299$, $p=.000$).

Nameće se pitanje tumačenja dobivenih rezultata, odnosno ostaje nejasno možemo li govoriti o blagom utjecaju ozračja na fakultetu na civilnu angažiranost studenata ili studenti koji su civilno angažiraniji veću pozornost obraćaju na prisutnost sadržaja na studiju vezanih uz civilni aktivizam. Potrebna su daljnja kvalitativna istraživanja kojima bi se pobliže ispitala ozračje na fakultetima u pogledu civilnog aktivizma i povezanost primjerenog ozračja s civilnim angažmanom studenata.

²⁰ statistička značajnost testirana je na razini rizika .05

8. ZAKLJUČAK

U ovome su radu prikazani rezultati anketnog istraživanja provedenog u svibnju i lipnju 2014. godine na prigodnom uzorku od tristo studenata na četiri društvena fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osnovni cilj rada bio stjecanje empirijskog uvida u karakteristike građanskog angažmana studenata diplomskih studija društvenih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Prema dosadašnjim istraživanjima u Hrvatskoj još uvijek relativno mali udio građana sudjeluje u pojedinim načinima građanskog angažmana ili je uključen u rad civilnog sektora. Budući da se općenito od studenata društvenih fakulteta očekuje veći angažman i interes za društvo i društvene procese s obzirom na samo područje studiranja kao i na činjenicu da je na pojedinim društvenim studijima volontiranje dio studentskih obveza, željeli smo ispitati u kojoj su mjeri i na koji način studenti društvenih fakulteta civilno angažirani, razloge njihovog volonterskog (ne)angažmana, povezanost obilježja ispitanika sa sklonošću civilnom aktivizmu, kao i njihovu percepciju ozračja na fakultetima u pogledu civilnog angažmana.

Uz ograničenje uzorka, dobiveni rezultati ukazuju na nešto veću razinu civilnog angažmana kod ispitanih studenata u odnosu na podatke iz prijašnjih istraživanja mladih i studenata koja su provedena u Hrvatskoj. Ipak, ispitanici su u najvećoj mjeri sudjelovali u onim načinima civilnog angažmana koje možemo nazvati pasivnima u smislu da ne iziskuju izdvajanje vremena kao ni veći osobni trud i uloženu emocionalnu energiju, dok su najmanju sklonost pokazali prema onim načinima angažmana koji zahtijevaju osobnu inicijativu i ulaganje vremena, kao i za one načine koji se tiču političkog djelovanja. Da bismo stekli uvid u razloge zbog kojih studenti nisu aktivnije angažirani ne samo u civilnom društvu nego i u političkom djelovanju, potrebno je istražiti, uz same razloge (ne)angažmana, i pojedine druge faktore poput stavova o neprofitnim organizacijama, vrijednosne orijentacije te percepcije društvene stvarnosti u Hrvatskoj.

Važan aspekt civilnog aktivizma koji smo istražili je uključenost u neki oblik volonterskog rada. Pokazalo se da je nešto više od polovice ispitanika volontiralo u posljednjih 12 mjeseci, no oni su većinom malo vremena izdvojili za volonterski rad. Pritom su najviše volontirali za humanitarne organizacije, organizacije vezane uz socijalne usluge te obrazovno-odgojne organizacije što je i očekivano s obzirom na profesije za koje se ispitanici na svojim studijima pripremaju. Najčešći razlozi za uključivanje u volontiranje su oni altruističke i intrinzične prirode što se podudara s prijašnjim istraživanjima vezanim uz volontiranje mladih (Zrinščak i Lakoš, 2012; Ilišin i sur., 2013). Budući da ispitanici najviše vrednuju altruističke i intrinzične razloge volontiranja nije iznenađujuće da su najviše skloni upravo humanitarnim

organizacijama i onima vezanim uz socijalne usluge, da za njih najčešće volontiraju ili im doniraju novac te da je najčešći oblik djelovanja među ispitanicima doniranje u dobrotvorne svrhe. Navedene smo rezultate djelomično pripisali okolnostima prouzročenim poplavom prije same provedbe istraživanjima, no oni ujedno ukazuju i na određenu prisutnost vrijednosti civilnoga društva među ispitanim studentima poput solidarnosti i uzajamnosti te na relativno visoku socijalnu osjetljivost ispitanika i svijest o socijalnim problemima nejednakostima u hrvatskom društvu.

Pretpostavka o razlikovanju studenata prema razini i načinu civilnog angažmana s obzirom na pojedine socio-demografske karakteristike većim dijelom nije potvrđena. Od izvedenih hipoteza djelomično je potvrđeno da su ispitanici s nižim rezultatom na skali političke orijentacije (oni skloniji lijevoj političkoj opciji) ujedno skloniji i civilnom angažmanu, te da se ispitanici s različitih studija razlikuju prema sklonosti civilnom aktivizmu. Općenito, na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da u načinima civilnog angažmana poput sudjelovanja u prosvjedima, štrajkovima i demonstracijama te bojkotiranja i kupovanja proizvoda zbog vrijednosti proizvođača u najvećoj mjeri sudjeluju ispitanici skloniji lijevoj političkoj opciji i nereligiozni. Takvi rezultati djelomično se podudaraju s rezultatima prijašnjih srodnih istraživanja - primjerice, s istraživanjima Franc i Šakić (2007) i Franc i sur. (2012) prema kojima bolje poznavanje nevladinih organizacija i pozitivnije stavove pokazuju osobe kojima vjera nije važna i koje su sklonije lijevoj političkoj opciji, ali i s tezom V. Ilišin o većoj kritičnosti mladih sklonijih političkim opcijama lijevog centra spram društvene stvarnosti (Ilišin, 2005), budući da od svih načina civilnog angažmana upravo navedeni načini u kojima u većem stupnju sudjeluju ispitanici s nižim rezultatom na skali političke orijentacije u najvećoj mjeri izražavaju nezadovoljstvo postojećim stanjem i nastojanje oko društvenih promjena.

Ipak, rezultati dobiveni u našem istraživanju ograničenog su dometa ponajprije zbog nereprezentativnog uzorka na temelju kojeg nije moguće zaključivati o populaciji studenata obuhvaćenih studija (a posebno ne diplomskih studija društvenih fakulteta u Zagrebu), ali i zbog nedostatka prethodnih empirijskih uvida i teorija vezanih uz civilni angažman na koje bismo se oslonili prilikom operacionalizacije. Stoga bi dobro došlo istraživanje kojim bi se dobiveni podaci provjerili na reprezentativnom uzorku i uz doradu upitnika. Pritom bi svakako bilo nužno veću pozornost obratiti na konceptualizaciju pojmova poput civilnog i političkog angažmana koji, iako se često koriste u javnosti kao općeprihvaćeni i samorazumljivi termini, još su uvijek nedovoljno jasni i precizni. Nadalje, bilo bi korisno uz daljnja kvantitativna istraživanja provoditi i kvalitativna istraživanja kojima bi se stekli dublji uvidi u pojedine aspekte i oblike civilnog angažmana studenata.

Kvalitativnim istraživanjem ozračja u pogledu civilnog angažmana na pojedinim studijima bilo bi moguće ustanoviti odlike koje čine povoljno ozračje na studijima za civilni angažman što bi bilo osobito zanimljivo u kontekstu spomenutih nastojanja oko modela visokog obrazovanja koji se temelji na integraciji aktivnog angažmana studenata u zajednici u kurikulum. Naime, u teorijskom smo dijelu istaknuli nastojanja pojedinih sastavnica Sveučilišta u Zagrebu oko povezivanja s organizacijama civilnog društva te oko promocije aktivne brige za zajednicu među studentima. Na tom tragu je bio i naš pokušaj ispitivanja ozračja u pogledu civilnog angažmana na pojedinim studijima gdje se pokazalo da ispitanici sa studija socijalne pedagogije svoj studij procjenjuju sklonijim civilnom angažmanu nego ispitanici s preostalih studija, što smo pokušali objasniti orijentiranošću studija socijalne pedagogije na pripremanje studenata za rad s rizičnim skupinama kao i za djelovanje u zajednici, što (velikim) dijelom razlikuje taj studij od preostalih studija obuhvaćenih uzorkom. Povezano s tim, stječe se dojam da je povezanost s civilnim sektorom i zajednicom u najvećoj mjeri prisutna na studijima orijentiranim na pripremanje studenata za pomagačke profesije na kojima je suradnja s civilnim sektorom na neki način nužna u realizaciji takve pripreme. No, ranije spomenuti koncept *učenja zalaganjem u zajednici* (engl. *service-learning*) koji se u određenoj mjeri podudara s građanskim angažmanom, kao i nastojanje Sveučilišta oko povezivanja sa zajednicom, trebali bi imati širu svrhu. To bi značilo, ne samo studente pripremiti za specifično zanimanje, već u njima pobuditi aktivnu brigu za zajednicu, odnosno nastojati ukloniti opasnost da se, zaokupljeni studijem i individualnim interesima, udalje od stvarnosti društva i zajednice u kojima žive, te ih potaknuti na dublje i aktivnije promišljanje problema, pojava i zahtjeva društva.

9. POPIS LITERATURE

- Bergan, S., Harkavy, I., Land, van't H. (2013) A word of the Editors. U: Bergan S. et al. (ur.) *Reimagining Democratic societies. A New Era of Personal and Social Responsibility*. Strasbourg: Council of Europe Publishing
- Bežovan, G. (2005) *Civilno društvo*. Zagreb Nakladni zavod Globus
- Bežovan, G., Ledić, J., Zrinščak, S. (2010) Civilno društvo u sveučilišnoj nastavi. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 11 (1): 173–202
- Bežovan, G., Zrinščak, S., Vugec, M. (2005) *Civilno društvo u procesu stjecanja povjerenja u Hrvatskoj i izgradnje partnerstva s državom i drugim dionicima*. Zagreb: CERANEO
- Cohen, J. L., Arato, A. (1992) *Civil Society and Political Theory*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press
- Ćulum, B. (2010) *Civilna misija sveučilišta u Hrvatskoj: element u tragovima*. Kolumna javne politike visokog obrazovanja, Institut za razvoj obrazovanja. Preuzeto: 29.11.2013.
<http://www.iro.hr/hr/javne-politike-visokog-obrazovanja/kolumna/element-utragovima/>
- De Tocqueville, A. (1995) *O demokraciji u Americi*. Zagreb: Informator
- Ekman, J., Amnå, E. (2009) *Political Participation and Civic Engagement: Towards A New Typology*. Preuzeto 29.11.2013.
<http://www.oru.se/PageFiles/14371/Ekman%20and%20Amn%C3%A5%202009-1.pdf>
- Flanegan, C., Levine, P. (2010) Civic Engagement and the Transition to Adulthood. *The Future of Children*, 20 (1): 159-179. str.
- Franc i sur. (2006) *Javno mnijenje: stavovi javnosti o nevladinim organizacijama*. Zagreb : Academy for Educational Development : Institut Ivo Pilar
- Franc i sur. (2007) Građanski aktivizam u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja* 16 (1-2): 111-132
- Ilišin, V. (2002) Mladi i politika. U: Ilišin, V., Radin, F. (ur.) *Mladi uoči trećeg milenija*, Zagreb: IDIZ
- Ilišin, V., ur. (2006) *Mladi između želja i mogućnosti. Položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. Zagreb: IDIZ
- Ilišin, V. (2007a) Društveni status, problemi i budućnost mladih. U: Ilišin, V., Radin, F. (ur.) *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb: IDIZ
- Ilišin, V. (2007b) Slobodno vrijeme i interesi mladih. U: Ilišin, V., Radin, F. (ur.) *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb: IDIZ

- Ilišin, V. (2008) Skica za sociološki portret zagrebačkih studenata: uvod u istraživanje hrvatskih studenata danas. *Sociologija i prostor*, 46 (3–4): 221–240
- Ilišin, V., Potočnik, D. (2008) Profesionalne i životne aspiracije studenata Zagrebačkoga sveučilišta. *Sociologija i prostor*, 46 (3–4): 285- 309
- Ilišin, V., Radin, F. (2007) Mladi u suvremenom hrvatskom društvu. U: Ilišin, V., Radin, F. (ur.) *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb: IDIZ
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013) *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: IDIZ i Zaklada Friederich Ebert
- Jenkins, K. et al. (2003) *Is Civic Behavior Political? Exploring the Multidimensional Nature of Political Participation*. Prepared for presentation at annual conference of the Midwest Political Science Association April 3-6 2003, Chicago
- Keeter, S., Zukin, C., Andolina, M., Jenkins, K. (2002). *The Civic and Political Health of the Nation: A Generational Portrait*. Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE)
- Mendeš, I. (2006) Mladi u civilnom društvu i lokalnoj zajednici. U: Ilišin, V. (ur.) *Mladi između želja i mogućnosti. Položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. Zagreb: IDIZ.
- Pettie, Ch., Seyd, P., Whiteley, P. (2003) Citizenship and Civic Engagement: Attitudes and Behaviour in Britain. *Political Studies* Vol. 16: 443-468
- Putnam, R. D. (2000) *Kuglati sam: slom i obnova američke zajednice*. Novi Sad: Mediterran Publishing
- Ricijaš, N., Hujčić, A. & Branica, V. (2007). Zadovoljstvo studijem i samoprocjena kompetentnosti studenata nekih pomagačkih profesija. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42 (2): 51-68
- Seligman, A. B. (1992) *The Idea of Civil Society*. New Jersey: Princeton University Press.
- Studenti u akademskoj godini 2012/2013. Statističko izvješće* (2014) Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
- Tansey, L. (2012) Volunteering within Higher Education – A Literature Exploration and Case Study. U: McIlarth, L., Lyons, A., Munck, R. (ur.) *Higher Education and Civic Engagement. Comparative Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan.
- Uslaner, E. M., Brown, M. (2005) Inequality, Trust and Civic Engagement. *American Politics Research* 33 (6): 868-894
- Zrinščak, S., Lakoš, I. i sur. (2012) Volontiranje studenata u Zagrebu u komparativnom kontekstu. *Revija za socijalnu politiku* 19 (1): 25-48

<http://www.apa.org/education/undergrad/civic-engagement.aspx> Preuzeto 29.11.2013.

<http://www.indsocdev.org/civic-activism.html> Preuzeto 29.11.2013

PRILOZI

PRILOG 1

H8: Postoji povezanost između uspjeha na studiju (prosjeaka ocjena) i sklonosti civilnom angažmanu studenata

Crosstab

Count		Koliki je vas prosjek ocjena na studiju koji trenutno poadjate?				Total
		3.00 - 3.49	3.50 - 3.99	4.00 - 4.49	4.50 - 5.00	
Koliko ste sveukupno sati proteklih 12 mjeseci	nisam	9	49	49	21	128
proveli volontirajući?	volontirao/la do 10 sati	1	17	10	5	33
	11-50 sati	2	17	35	13	67
	51-100 sati	0	8	16	14	38
	101-200 sati	0	4	10	4	18
	201-300 sati	0	0	4	1	5
	vise od 300 sati	0	1	3	6	10
Total		12	96	127	64	299

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	36.827 ^a	18	.006
Likelihood Ratio	37.798	18	.004
Linear-by-Linear Association	21.494	1	.000
N of Valid Cases	299		

a. 13 cells (46.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .20.

Crosstab

Count

	Koliki je vas prosjek ocjena na studiju koji trenutno pohađate?				Total
	3.00 - 3.49	3.50 - 3.99	4.00 - 4.49	4.50 - 5.00	
volontir ne	9	49	47	21	126
da	3	47	78	43	171
Total	12	96	125	64	297

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11.744 ^a	3	.008
Likelihood Ratio	11.824	3	.008
Linear-by-Linear Association	10.224	1	.001
N of Valid Cases	297		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.09.

PRILOG 2 - Razlozi volontiranja

Structure Matrix

	Component					
	1	2	3	4	5	6
KARIJERA24 Mogu dobiti preporuku za posao ili daljnji studij.	.904		.203		-.402	
KARIJERA19 Volontiranje mi može pomoći da dobijem željeni posao.	.846	.133	.257		-.272	
KARIJERA6 Vjerujem da kroz volontiranje mogu steći veze važne za budući posao.	.831	.120	.346		-.262	
KARIJERA27 Volontirajući mogu saznati više o mogućnostima zapošljavanja	.830	.139	.399		-.430	.218
KARIJERA16 Podatke o volontiranju mogu upisati u životopis.	.787		.205	.109	-.252	
PRIBJEZ28 Volontirajući zaboravljam na svoje probleme.		.871	.106	.208	-.105	-.242
PRIBJEZ7 Volontiranje mi pomaže da prevladam svoje osobne probleme.	.151	.811		.107		-.125
PRIBJEZ14 Kada volontiram ne osjećam se usamljeno.		.807	.226	.218	-.145	-.170
OKRUZJE11 Meni bliske osobe volontiraju	.201	.144	.908			
OKRUZJE4 Moji prijatelji volontiraju.	.213		.900			-.128
OKRUZJE17 Ljudi koje poznajem dijele interes za volontiranje.	.440	.278	.796	.114	-.201	.139
VREDNOTE9 Smatram da je važno pomagati drugima.		.174		.793	-.180	-.185
VREDNOTE3 Volontirajući mogu pridonijeti općem dobru.				.729	-.210	
VREDNOTE1 Volontiram jer suosjećam s onima kojima je potrebna pomoć.	-.115	.265		.679	.117	-.378

UCENJE25 Volontirajući učim kako se odnositi prema različitim ljudima.	.287	.197		.160	-.805	-.105
KARIJERA13 Volontiranjem mogu razviti svoje radne vještine.	.429	.164	.225	.214	-.738	
UCENJE20 Volontirajući stječem novu perspektivu na pojave oko sebe.	.108				-.734	-.145
UCENJE15 Volontiranje mi omogućuje da učim kroz neposredno iskustvo.	.550	.325	.254	.211	-.733	
UCENJE8 Volontirajući mogu naučiti više o području koje me zanima.	.551	.290	.255	.314	-.697	.222
SAMOPOST5 Volontiranje mi pomaže da se osjećam dobro.	.163	.258	.139	.389	-.159	-.794
SAMOPOST23 Volontiranje mi pomaže da se osjećam korisno.	.198	.382	.222	.127	-.375	-.738

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

izbačene varijable: 2,10,12,18,21,22,26,29

Component Correlation Matrix

Component	1	2	3	4	5	6
1	1.000	.126	.308	.044	-.362	.045
2	.126	1.000	.166	.207	-.157	-.174
3	.308	.166	1.000	.046	-.101	-.012
4	.044	.207	.046	1.000	-.162	-.148
5	-.362	-.157	-.101	-.162	1.000	.032
6	.045	-.174	-.012	-.148	.032	1.000

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Tests of Normality

		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Mean_karijera	pedagogija	.217	16	.042	.854	16	.016
	socijalna pedagogija	.118	48	.092	.936	48	.012
	psihologija	.107	37	.200*	.953	37	.117
	sociologija	.154	25	.131	.899	25	.018
	uciteljski studij	.131	35	.132	.932	35	.031
Mean_ucenje	pedagogija	.292	17	.000	.771	17	.001
	socijalna pedagogija	.170	48	.001	.885	48	.000
	psihologija	.246	37	.000	.836	37	.000
	sociologija	.189	25	.022	.885	25	.009
	uciteljski studij	.123	36	.188	.951	36	.111
Mean_pribjeg	pedagogija	.136	17	.200*	.966	17	.741
	socijalna pedagogija	.098	48	.200*	.959	48	.088
	psihologija	.136	36	.090	.951	36	.110
	sociologija	.212	25	.005	.915	25	.039
	uciteljski studij	.159	35	.026	.955	35	.158
Mean_okolina	pedagogija	.182	17	.136	.938	17	.301
	socijalna pedagogija	.106	48	.200*	.970	48	.261
	psihologija	.142	36	.065	.894	36	.002
	sociologija	.157	25	.112	.950	25	.249
	uciteljski studij	.204	35	.001	.915	35	.010
Mean_altruist	pedagogija	.291	17	.000	.846	17	.009
	socijalna pedagogija	.226	48	.000	.844	48	.000
	psihologija	.151	36	.038	.869	36	.001
	sociologija	.200	25	.011	.811	25	.000
	uciteljski studij	.171	35	.011	.895	35	.003
Mean_samopost	pedagogija	.236	17	.012	.889	17	.044
	socijalna pedagogija	.188	48	.000	.902	48	.001
	psihologija	.252	36	.000	.824	36	.000
	sociologija	.248	25	.000	.906	25	.024
	uciteljski studij	.234	35	.000	.895	35	.003

a. Lilliefors Significance Correction

*. This is a lower bound of the true significance.

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Mean_karijera	6.654	4	156	.000
Mean_ucenje	2.013	4	158	.095
Mean_pribjeg	.712	4	158	.585
Mean_okolina	.689	4	158	.601
Mean_altruist	.121	4	156	.975
Mean_samopost	.954	4	159	.435

PRILOG 3 - Neuključenost u volontiranje

Structure Matrix*

	Component				
	1	2	3	4	5
nisam zainteresiran/a za volontiranje kao takvo	.815		-.147	.182	
nisam zainteresiran/a za nacine volontiranje koji se nude	.787		.123	.153	.369
volonterski rad nije dovoljno cijenjen	.656	.373		.126	.301
nitko od meni bliskih osoba ne volontira	.654		.205	.424	
losa financijska situacija		.881			
financijski troškovi koji su ukljuceni u volontiranje	.329	.731			.203
nedostatak vremena zbog rada uz studij	-.125	.633	.286		-.213
nedostatak vremena zbog obiteljskih obaveza		.545	.402		.150
nedostatak vremena zbog studijskih obaveza		.125	.786	.151	
nedostatak vremena zbog drugih aktivnosti kojima se bavim		.134	.761		-.128
nemam potrebnih znanja i vjestina	.267			.887	
nemam dovoljno samopouzdanja				.837	.160
nisam informiran/a mogucnostima volontiranja	.488		.261	.600	
prestao/la sam volontirati zbog negativnog volonterskog iskustva		.152			.798
ne postoji organizacija za koju bih htio/la volontirati	.369	-.134	.157	.326	.693

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

* izbačena varijabla *loše zdravstveno stanje*

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
	1	3.302	22.015	22.015	3.302	22.015	22.015
2	2.275	15.170	37.185	2.275	15.170	37.185	2.229
3	1.543	10.287	47.471	1.543	10.287	47.471	1.633
4	1.313	8.757	56.228	1.313	8.757	56.228	2.245
5	1.131	7.540	63.768	1.131	7.540	63.768	1.523
6	.880	5.869	69.636				
7	.845	5.632	75.269				
8	.740	4.934	80.203				
9	.644	4.296	84.500				
10	.553	3.689	88.188				
11	.500	3.333	91.522				
12	.412	2.749	94.271				
13	.318	2.120	96.391				
14	.280	1.867	98.257				
15	.261	1.743	100.000				

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. When components are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Component Correlation Matrix

Component	1	2	3	4	5
1	1.000	.030	.036	.237	.180
2	.030	1.000	.150	-.025	.061
3	.036	.150	1.000	.116	-.004
4	.237	-.025	.116	1.000	.105
5	.180	.061	-.004	.105	1.000

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Mean_nezainter	.935	4	121	.446
Mean_egzob	1.803	4	118	.133
Mean_studob	1.501	4	124	.206
Mean_nedsamop	.253	4	119	.907
Mean_nepovjorg	.948	4	122	.439

Tests of Normality

studij		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Mean_nezainter	pedagogija	.187	12	.200 [*]	.897	12	.146
	socijalna pedagogija	.145	15	.200 [*]	.932	15	.291
	psihologija	.175	12	.200 [*]	.878	12	.082
	sociologija	.150	28	.108	.931	28	.066
	uciteljski studij	.135	59	.009	.942	59	.007
Mean_egzob	pedagogija	.167	12	.200 [*]	.953	12	.678
	socijalna pedagogija	.191	14	.180	.878	14	.055
	psihologija	.331	11	.001	.791	11	.007
	sociologija	.161	28	.061	.928	28	.055
	uciteljski studij	.105	58	.179	.955	58	.033
Mean_studob	pedagogija	.218	13	.091	.909	13	.177
	socijalna pedagogija	.202	15	.101	.921	15	.198
	psihologija	.215	12	.132	.903	12	.172
	sociologija	.174	28	.030	.890	28	.007
	uciteljski studij	.187	61	.000	.868	61	.000
Mean_nedsamop	pedagogija	.226	11	.121	.879	11	.101
	socijalna pedagogija	.202	15	.101	.893	15	.074
	psihologija	.175	12	.200 [*]	.906	12	.188
	sociologija	.173	27	.036	.893	27	.009
	uciteljski studij	.092	59	.200 [*]	.959	59	.045
Mean_nepovjorg	pedagogija	.356	12	.000	.743	12	.002
	socijalna pedagogija	.219	15	.052	.868	15	.031
	psihologija	.248	12	.039	.820	12	.016
	sociologija	.267	28	.000	.807	28	.000
	uciteljski studij	.283	60	.000	.795	60	.000

a. Lilliefors Significance Correction

*. This is a lower bound of the true significance.

PRILOG 4 - Fakultetsko okruŹje

Component Matrix^a

	Component
	1
Nastavnici poticu studente na civilni angazman.	.811
Nastavni sadrzaji me poticu na civilni angazman.	.788
Nastavni sadrzaji poticu na aktivnu brigu za lokalnu zajednicu.	.778
Nastavni sadrzaji poticu uvjerenje da mogu pozitivno utjecati na lokalne drustvene probleme.	.742
Na mom studiju/fakultetu vlada ozracje koje potice na civilni angazman.	.709
Nastavnici poticu na sudjelovanje u pojedinim civilnim projektima i inicijativama.	.693
Nastavnici poticu studente na ukljucivanje u studentske klubove i udruge.	.646
Na mom fakultetu se cesto promovira drustveni angazman putem oglasa, plakata i sl.	.561

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

*izbačene čestice na mom studiju postoji mogućnost obavljanja volonterskog rada u sklopu nastave i tijekom studija sam stekao/la dojam da se na društveni aktivizam ne gleda s odobravanjem

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.151	51.889	51.889	4.151	51.889	51.889
2	.953	11.909	63.797			
3	.869	10.867	74.664			
4	.593	7.413	82.077			
5	.420	5.247	87.325			
6	.387	4.840	92.164			
7	.331	4.132	96.296			
8	.296	3.704	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Tests of Normality

studij	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Mean_okruzje pedagogija	.119	31	.200 [*]	.977	31	.711
socijalna pedagogija	.195	65	.000	.903	65	.000
psihologija	.123	49	.060	.972	49	.286
sociologija	.089	53	.200 [*]	.978	53	.441
uciteljski studij	.108	97	.007	.978	97	.110

a. Lilliefors Significance Correction

*. This is a lower bound of the true significance.

Descriptives

okruzje

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Mini.	Max.
					Lower Bound	Upper Bound		
pedagogija	31	29.23	4.551	.817	27.56	30.90	17	38
socijalna pedagogija	65	31.97	4.940	.613	30.75	33.19	14	40
psihologija	49	26.55	5.705	.815	24.91	28.19	12	40
sociologija	53	25.81	5.226	.718	24.37	27.25	15	37
uciteljski studij	97	26.33	5.188	.527	25.28	27.38	11	37
Total	295	27.82	5.666	.330	27.17	28.47	11	40

Test of Homogeneity of Variances

Mean_okruzje

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
.713	4	290	.584

ANOVA

Mean_okruzje

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	26.382	4	6.595	15.797	.000
Within Groups	121.079	290	.418		
Total	147.461	294			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Mean_okruzje

	(I) studij	(J) studij	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	pedagogija	socijalna pedagogija	-.34293	.14104	.209	-.7802	.0943
		psihologija	.33435	.14829	.281	-.1254	.7941
		sociologija	.42681	.14610	.077	-.0261	.8798
		uciteljski studij	.36199	.13331	.121	-.0513	.7753
	socijalna pedagogija	pedagogija	.34293	.14104	.209	-.0943	.7802
		psihologija	.67728*	.12225	.000	.2983	1.0563
		sociologija	.76974*	.11959	.000	.3990	1.1405
		uciteljski studij	.70492*	.10357	.000	.3838	1.0260
	psihologija	pedagogija	-.33435	.14829	.281	-.7941	.1254
		socijalna pedagogija	-.67728*	.12225	.000	-1.0563	-.2983
		sociologija	.09246	.12806	.971	-.3045	.4895
		uciteljski studij	.02764	.11325	1.000	-.3234	.3787
	sociologija	pedagogija	-.42681	.14610	.077	-.8798	.0261
		socijalna pedagogija	-.76974*	.11959	.000	-1.1405	-.3990
		psihologija	-.09246	.12806	.971	-.4895	.3045
		uciteljski studij	-.06482	.11037	.987	-.4070	.2773
	uciteljski studij	pedagogija	-.36199	.13331	.121	-.7753	.0513
		socijalna pedagogija	-.70492*	.10357	.000	-1.0260	-.3838
		psihologija	-.02764	.11325	1.000	-.3787	.3234
		sociologija	.06482	.11037	.987	-.2773	.4070

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

ANKETNI UPITNIK

Poštovani/a,

pred Vama je anketni upitnik čiji je cilj ispitati razinu civilnog aktivizma studenata društvenih fakulteta, a konstruiran je u svrhu izrade diplomskog rada na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Za ispunjavanje anketnog upitnika potrebno je 10 minuta. Sudjelovanje u istraživanju je u potpunosti anonimno i dobrovoljno te je u bilo kojem moguće odustati od ispunjavanja upitnika.

Zahvaljujemo na suradnji i izdvojenom vremenu!

1. Spol: 1) muški 2) ženski

2. Koliko ste godina navršili? _____

3. Kolika je veličina mjesta u kojem ste živjeli tijekom srednje škole?

- 1) manje od 5 000 stanovnika
- 2) 5 000 do 10 000 stanovnika
- 3) 10 001 do 20 000 stanovnika
- 4) 20 001 do 50 000 stanovnika
- 5) 50 001 do 100 000 stanovnika
- 6) 100 001 do 200 000 stanovnika
- 7) više od 200 000 stanovnika

4. Koje je najviše obrazovanje stekao Vaš otac?

- 1) bez školske spreme, nezavršena OŠ
- 2) završena osnovna škola
- 3) trogodišnja stručna škola
- 4) četverogodišnja srednja škola
- 5) viša škola
- 6) fakultet
- 7) specijalizacija, magisterij, doktorat

5. Koje je najviše obrazovanje stekla Vaša majka?

- 1) bez školske spreme, nezavršena OŠ
- 2) završena osnovna škola
- 3) trogodišnja stručna škola
- 4) četverogodišnja srednja škola
- 5) viša škola
- 6) fakultet
- 7) specijalizacija, magisterij, doktorat

6. Kako biste opisali svoje imovinsko stanje?

- 1) mnogo lošije od većine drugih
- 2) nešto lošije od većine drugih
- 3) ni bolje ni lošije od većine drugih
- 4) nešto bolje od većine drugih
- 5) mnogo bolje od većine drugih

7. Kako biste opisali svoju političku orijentaciju?

- 1) izrazito lijevo
- 2) lijevo
- 3) centar
- 4) desno
- 5) izrazito desno

8. Koliko je Vama osobno religija važna u životu?

- 1) uopće mi nije važna
- 2) uglavnom mi nije važna
- 3) niti mi je važna niti nevažna
- 4) uglavnom mi je važna
- 5) izrazito mi je važna

9. Koliki je Vaš prosjek ocjena na studiju koji trenutno pohađate?

- 1) 2.00 – 2.49
- 2) 2.50 – 2.99
- 3) 3.00 – 3.49
- 4) 3.50 – 3.99
- 5) 4.00 – 4.49
- 6) 4.50 – 5.00

	UOPĆE SE NE SLAŽEM	UGLAVNOM SE NE SLAŽEM	NE ZNAM, NE MOGU PROCIJENITI	UGLAVNOM SE SLAŽEM	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
10. Niže su navedene pojedine okolnosti koje se odnose na fakultetsko okruženje u pogledu civilnog angažmana. Navedite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama.					
1. Na mom studiju/fakultetu vlada ozračje koje potiče na civilni angažman.	1	2	3	4	5
2. Nastavni sadržaji potiču na aktivnu brigu za lokalnu zajednicu.	1	2	3	4	5
3. Nastavni sadržaji potiču uvjerenje da mogu pozitivno utjecati na lokalne društvene probleme.	1	2	3	4	5
4. Nastavni sadržaji me potiču na civilni angažman.	1	2	3	4	5
5. Nastavnici potiču studente na civilni angažman.	1	2	3	4	5
6. Na mom studiju postoji mogućnost obavljanja volonterskog rada u sklopu nastave.	1	2	3	4	5
7. Nastavnici potiču studente na uključivanje u studentske klubove i udruge.	1	2	3	4	5
8. Na mom fakultetu se često promovira društveni angažman putem oglasa, plakata i sl.	1	2	3	4	5
9. Tijekom studija sam stekao dojam da se na društveni aktivizam studenata ne gleda s odobravanjem.	1	2	3	4	5
10. Nastavnici potiču na sudjelovanje u pojedinim civilnim projektima i inicijativama.	1	2	3	4	5

11. Jeste li tijekom posljednjih 12 mjeseci djelovali na neke od sljedećih načina? (zaokružite brojeve ispred svih aktivnosti u kojima ste sudjelovali)

1) sudjelovali u prosvjedu, štrajku, demonstracijama	9) sudjelovali u podizanju svijesti oko određenog društvenog pitanja (podjela letaka i sl.)
2) potpisali peticiju	10) donirali novac u dobrotvorne svrhe
3) sudjelovali u mimohodima, paradama ili javnim okupljanjima	11) pomogli u prikupljanju novca u dobrotvorne svrhe
4) kontaktirali javne službenike kako biste izrazili svoje mišljenje	12) donirali hranu, odjeću i sl. u dobrotvorne svrhe
5) kontaktirali medije kako biste izrazili svoje mišljenje	13) bojkotirali određene proizvode zbog društvenih i političkih vrijednosti proizvođača
6) kontaktirali saborske zastupnike, članove Vlade ili predstavnike lokalne vlasti	14) kupovali određene proizvode zbog društvenih i političkih vrijednosti proizvođača
7) volontirali za političkog kandidata ili političku stranku	
8) posjećivali tribine i rasprave	

12. Jeste li u posljednjih 12 mjeseci bili uključeni u pojedine organizacije na neke od sljedećih načina? (označite sve što se odnosi na Vas osobno)

	Članstvo	Volontiranje	Doniranje novca
1. organizacija vezana uz socijalne usluge	☐	☐	☐
2. organizacija iz područja zdravstvene djelatnosti	☐	☐	☐
3. humanitarna organizacija	☐	☐	☐
4. sportska udruga/organizacija	☐	☐	☐
5. udruga vezana uz hobi	☐	☐	☐
6. kulturna ili umjetnička organizacija	☐	☐	☐
7. odgojno-obrazovna organizacija	☐	☐	☐
8. znanstvena ili istraživačka organizacija	☐	☐	☐
9. studentska organizacija	☐	☐	☐
10. organizacija mladih	☐	☐	☐
11. strukovna organizacija	☐	☐	☐
12. politička stranka	☐	☐	☐
13. susjedsko udruženje/udruga stanara	☐	☐	☐
14. udruga za zaštitu okoliša i očuvanje prirode	☐	☐	☐
15. udruga za dobrobit životinja	☐	☐	☐
16. organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava	☐	☐	☐
17. vjerska udruga/organizacija	☐	☐	☐
18. neka druga vrsta organizacije (navedite koja) _____	☐	☐	☐

13. Koliko ste sveukupno sati u proteklih 12 mjeseci proveli volontirajući?

- 1) nisam volontirao/la
- 2) do 10 sati
- 3) 11-50 sati
- 4) 51-100 sati
- 5) 101-200 sati
- 6) 201-300 sati
- 7) više od 300 sati

Ako **NISTE** volontirali, preskočite sljedeća dva pitanja i idite na **16. pitanje**.

14. Koje ste od navedenih aktivnosti volonterski obavljali za navedene organizacije? (zaokružite broj ispred svih poslova koje ste obavljali)

- 1) prikupljanje, priprema, podjela ili posluživanje hrane
- 2) prikupljanje, izrada i distribucija drugih proizvoda osim hrane
- 3) prikupljanje novca ili prodaja predmeta kako bi se prikupio novac
- 4) administrativni poslovi
- 5) savjetovanje
- 6) hitna pomoć/sigurnost/spašavanje
- 7) pružanje informacija
- 8) prikupljanje sredstava
- 9) lobiranje/zagovaranje
- 10) provođenje kampanja
- 11) osposobljavanje ili usavršavanje
- 12) poslovi prijevoza
- 13) obavljanje fizičkih poslova
- 14) posjeta/druženje
- 15) zdravstvena njega/terapijske aktivnosti
- 16) sudjelovanje u javnim radovima
- 17) organizacija događanja
- 18) poučavanje/pomaganje u učenju/mentorstvo
- 19) neka druga aktivnost (navedite koja) _____

<p>Ako <u>NISTE</u> volontirali u proteklih 12 mjeseci molimo Vas da <u>preskočite</u> ovo pitanje i idete na sljedeće.</p> <p>15. Ako ste volontirali u proteklih 12 mjeseci, navedite u kojoj su mjeri sljedeći razlozi za volontiranje odnose na <u>Vas osobno</u>:</p>	UOPĆE SE NE ODNOSI NA MENE	NE ODNOSI SE NA MENE	NE ZNAM, NE MOGU PROCIJENITI	ODNOSI SE NA MENE	U POTPUNOSTI SE ODNOSI NA MENE
1. Volontiram jer suosjećam s onima kojima je potrebna pomoć.	1	2	3	4	5
2. Volontiranje je dobar način za stvaranje poznanstava.	1	2	3	4	5
3. Volontirajući mogu pridonijeti općem dobru.	1	2	3	4	5
4. Moji prijatelji volontiraju.	1	2	3	4	5
5. Volontiranje mi pomaže da se osjećam dobro.	1	2	3	4	5
6. Vjerujem da kroz volontiranje mogu steći veze važne za budući posao.	1	2	3	4	5
7. Volontiranje mi pomaže da prevladam svoje osobne probleme.	1	2	3	4	5
8. Volontirajući mogu naučiti više o području koje me zanima.	1	2	3	4	5
9. Smatram da je važno pomagati drugima.	1	2	3	4	5
10. Volontiranje mi omogućuje da steknem nove prijatelje.	1	2	3	4	5
11. Meni bliske osobe volontiraju.	1	2	3	4	5
12. Kada volontiram osjećam da sam dobra osoba.	1	2	3	4	5
13. Volontiranjem mogu razviti svoje radne vještine.	1	2	3	4	5
14. Kada volontiram ne osjećam se usamljeno.	1	2	3	4	5
15. Volontiranje mi omogućuje da učim kroz neposredno iskustvo.	1	2	3	4	5
16. Podatke o volontiranju mogu upisati u životopis.	1	2	3	4	5
17. Ljudi koje poznajem dijele interes za volontiranje.	1	2	3	4	5
18. Kada volontiram osjećam se važnim/om.	1	2	3	4	5
19. Volontiranje mi može pomoći da dobijem željeni posao.	1	2	3	4	5
20. Volontirajući stječem novu perspektivu na pojave oko sebe.	1	2	3	4	5
21. Osjećam odgovornost za zajednicu u kojoj živim.	1	2	3	4	5
22. Volontiranje je dio obiteljske tradicije.	1	2	3	4	5
23. Volontiranje mi pomaže da se osjećam korisno.	1	2	3	4	5
24. Mogu dobiti preporuku za posao ili daljnji studij.	1	2	3	4	5
25. Volontirajući učim kako se odnositi prema različitim ljudima.	1	2	3	4	5
26. Volontiranje povećava moje samopouzdanje.	1	2	3	4	5
27. Volontirajući mogu saznati više o mogućnostima zapošljavanja.	1	2	3	4	5
28. Volontirajući zaboravljam na svoje probleme.	1	2	3	4	5
29. Volontiranje je dio mojih studijskih obaveza.	1	2	3	4	5

<p>Ako <u>ste</u> volontirali u posljednjih 12 mjeseci <u>preskočite</u> ovo pitanje.</p> <p>16. Ako <u>niste</u> volontirali u proteklih 12 mjeseci, u kojoj se mjeri svaki od navedenih razloga za neuključenost u volontiranje odnosi na Vas osobno?</p>	UOPĆE SE NE ODNOSI NA MENE	NE ODNOSI SE NA MENE	NE ZNAM, NE MOGU PROCIJENITI	ODNOSI SE NA MENE	U POTPUNOSTI SE ODNOSI NA MENE
1. nisam zainteresiran/a za načine volontiranja koji se nude	1	2	3	4	5
2. nisam zainteresiran/a za volontiranje kao takvo	1	2	3	4	5
3. loše zdravstveno stanje	1	2	3	4	5
4. nedostatak vremena zbog obiteljskih obaveza	1	2	3	4	5
5. nisam informiran/a o mogućnostima volontiranja	1	2	3	4	5
6. nedostatak vremena zbog studijskih obaveza	1	2	3	4	5
7. loša financijska situacija	1	2	3	4	5
8. nedostatak vremena zbog rada uz studij	1	2	3	4	5
9. financijski troškovi koji su uključeni u volontiranje	1	2	3	4	5
10. volonterski rad nije dovoljno cijenjen	1	2	3	4	5
11. nitko od meni bliskih osoba ne volontira	1	2	3	4	5
12. nemam potrebnih znanja i vještina	1	2	3	4	5
13. nedostatak vremena zbog drugih aktivnosti kojima se bavim	1	2	3	4	5
14. prestao/la sam volontirati zbog negativnog volonterskog iskustva	1	2	3	4	5
15. ne postoji organizacija za koju bih htio/la volontirati	1	2	3	4	5
16. nemam dovoljno samopouzdanja	1	2	3	4	5

SAŽETAK

U radu su prikazani rezultati anketnog istraživanja civilnog aktivizma studenata diplomskih studija društvenih fakulteta Zagrebačkog sveučilišta. Istraživanje je provedeno na uzorku od 300 ispitanika na četiri fakulteta: Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, Filozofskom fakultetu, Hrvatskim studijima i Učiteljskom fakultetu. Cilj je istraživanja bio utvrditi načine civilnog angažmana studenata, učestalost i oblike volontiranja. Također, željeli smo ispitati njihove razloge za volontiranje kao jedan od oblika civilnog aktivizma i razloge neuključivanja u volontiranje, povezanost pojedinih socio-demografskih obilježja s civilnim aktivizmom studenata te ozračje na fakultetima u pogledu civilnog aktivizma. Rezultati su pokazali da je polovica studenata volontirala za neku neprofitnu organizaciju u posljednjih 12 mjeseci, a isto toliko studenata su i članovi barem jedne neprofitne organizacije. Od preostalih oblika civilnog angažmana, ispitanici su u najvećoj mjeri donirali novac u dobrotvorne svrhe i potpisivali peticije. Ispitanici kao razloge volontiranja u najvećoj mjeri ističu altruistično-intrinzične razloge, dok je najčešći razlog neuključenosti u volontiranje nedostatak vremena zbog studijskih obaveza i drugih aktivnosti. Potvrđene su hipoteze o povezanosti političke orijentacije i studija sa i sklonošću civilnom aktivizmu.

Ključne riječi: civilni aktivizam, studenti, Sveučilište u Zagrebu, volontiranje

SUMMARY

This paper presents the results of a survey about civil activism among graduate students of Social Sciences at the University of Zagreb. The study was conducted on a sample of 300 respondents in four faculties: Faculty of Special Education and Rehabilitation, Faculty of Humanities and Social Sciences, Centre for Croatian Studies and Faculty of Teacher Education. The aim of the study was to identify the ways students engage in civil activities, as well as the frequency and types of volunteering. Also, we wanted to identify their reasons for volunteering or non-volunteering, the link between socio-demographic characteristics and students' civil activism, as well as the atmosphere in terms of civil activism in the faculties. The results showed that half of the students had volunteered in some way in the previous 12 months. The same number of students were members of at least one non-profit organization. Donating money and food for charitable purposes and signing petitions were the prevalent remaining forms of the respondents' civil engagement.. The main reasons for volunteering for most of the respondents were of intrinsic-altruistic nature, while the most common reasons for the lack of involvement in volunteering were their curricular obligations and other activities. The hypotheses that respondents from different study groups and respondents with different political orientation differ by their inclination towards civil activism have been confirmed.

Keywords: civil activism, students, University of Zagreb, volunteering